

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Voortgangsrapportage 2020

Onbeperkt meedoen!

Voortgangsrapportage 2020

***Onbeperkt
meedoen!***

Puck: 'Ik kan alles zien in de klas door met mijn vinger over het scherm te gaan. Als ik op een knopje druk, knippert het hoofd van de robot en ziet mijn juf dat ik een vraag heb.' Lees het artikel ➡

Inhoud

Gelijke kansen voor mensen met een beperking	5
Inleiding	7
1. <i>Onbeperkt meedoen!</i> in vogelvlucht	9
2. <i>Onbeperkt meedoen!</i> en de coronacrisis	19
3. Voortgang	25
3.0 Introductie	25
3.1 Vervoer	28
3.2 Werk	32
3.3 Onderwijs	37
3.4 Bouwen, Wonen en Openbare ruimte	42
3.5 Participatie en Toegankelijkheid	46
3.6 Zorg en Ondersteuning	55
3.7 Rijk als organisatie	59
3.8 Iedereen doet mee!	64
3.9 MKB Toegankelijk	68
3.10 Niets Over Ons Zonder Ons	72
3.11 SamenSpeelAkkoord	75
3.12 Toegankelijk Dagje Uit	78
3.13 What if Lab	81
3.14 ZonMw-subsidieprogramma	82
4. Algemene zaken	85
4.1 Monitoring	85
4.2 Reflectie op de schaduwrapportage	86
4.3 Financiën	87
4.4 Wettelijk kader	88

Ali: 'Ik voel me werkelijk gelijkwaardig door de inzet van de tolk Nederlandse Gebarentaal. Het moet niet uitmaken of ik doof of horend ben, elk mens hoort erbij.'
Lees het artikel ➔

Gelijke kansen voor mensen met een beperking

Ali heeft een auditieve beperking en de Nederlandse Gebarentaal is zijn eerste taal. ‘Het is heel waardevol voor mij dat er bij persconferenties van de overheid een tolk Nederlandse Gebarentaal is. Zo krijg ik onmiddellijk de nieuwste informatie en ben ik op de hoogte van alle ontwikkelingen.’¹

Janita is sinds haar geboorte meervoudig beperkt en daardoor rolstoelafhankelijk. Haar ouders nemen haar zoveel mogelijk mee de natuur in, want daarvan geniet ze het meest. Via een platform van betonnen platen kan Janita met haar rolstoel het water in rijden. Janita’s moeder Tjiske vertelt: ‘Voorheen moest Janita bij ons blijven, als haar broertjes aan het strand speelden. Nu kan zij ook het water in.’²

Ineke gaat graag naar het theater en heeft een visuele beperking. Dankzij de live audiodescriptie kon Ineke het visuele theaterspektakel ROBOT van Vis à Vis werkelijk beleven. Ze kreeg een rondleiding over het podium waar ze kennismakte met de acteurs en het decor, en de kostuums en de attributen kon voelen. ‘Doordat ik deze voorwerpen kon aanraken, kon ik me er een voorstelling van maken,’ vertelt Ineke. ‘Dat was fijn.’³

In Nederland hebben ruim twee miljoen mensen een auditieve, visuele, lichamelijke, verstandelijke beperking of psychische kwetsbaarheid. Zij willen zoveel mogelijk zelf de regie over hun leven kunnen voeren. Intussen lopen zij op allerlei terreinen tegen zichtbare en onzichtbare drempels aan, waardoor meedoen voor hen niet altijd vanzelfsprekend is. Het programma *Onbeperkt meedoen!* wil ervoor zorgen dat deze mensen dezelfde kansen in de samenleving krijgen als ieder ander.

1 Lees het verhaal van Ali: magazines.rijksoverheid.nl/vws/onbeperktmeedoen/2020/02/tolk-nederlandse-gebarentaal.

2 Lees het verhaal van Janita: magazines.rijksoverheid.nl/vws/onbeperktmeedoen/2019/02/toegankelijke-natuur.

3 Lees het verhaal van Ineke: magazines.rijksoverheid.nl/vws/onbeperktmeedoen/2019/02/toegankelijk-theater.

Jaco: ‘Mijn conditie is goed en ik voel me fit en sterk. Vaak train ik ook met de reguliere werpgroep mee. Ik ontmoet zo veel mensen bij Zuidwal. Atletiek heeft mijn leven in elk opzicht verrijkt.’ Lees het artikel ➔

Inleiding

Om de samenleving toegankelijker en inclusiever te maken, is in juni 2018 het programma *Onbeperkt meedoen!* gestart. Het programma heeft het in 2016 geratificeerde VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap als basis (hierna: VN-verdrag). Het is de bedoeling dat mensen met een beperking of chronische ziekte volwaardig kunnen deelnemen aan de samenleving, net als ieder ander, op een manier die bij hen past. Daarom moeten de drempels die hen verhinderen om mee te doen, merkbaar worden verminderd.

Onbeperkt meedoen! richt zich op diverse thema's en onderwerpen. Denk hierbij aan toegankelijke sportaccommodaties, stembokjes, treinstations en bushaltes; aan de toegankelijkheid van gebouwen en aan passende ondersteuning en goede bejegening op de arbeidsmarkt en in het onderwijs; aan een verbeterde toegang tot zorg en ondersteuning; aan digitale toegang tot begrijpelijke websites en applicaties.

Rond de implementatie van het VN-verdrag is in de afgelopen vier jaar een beweging op gang gekomen: van maatschappelijke initiatieven tot maatregelen van de Rijksoverheid. *Onbeperkt meedoen!* levert toegevoegde waarde door het VN-verdrag duurzaam op de agenda te houden en zo deze beweging te versterken. Het programma stimuleert nieuwe initiatieven en biedt een aanspreekpunt voor alle partijen die met het VN-verdrag aan de slag zijn. Het programmateam adviseert hen om ervaringsdeskundigen te betrekken bij de uitwerking van hun initiatieven. Verder ondersteunt het programma deze partijen bij het communiceren over geslaagde initiatieven en goede voorbeelden.

Voor u ligt de tweede voortgangsrapportage van *Onbeperkt meedoen!* Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) heeft als coördinerend ministerie op de implementatie van het VN-verdrag deze tweede voortgangsrapportage opgesteld, in samenwerking met alle deelnemende partijen.

De voortgangsrapportage geeft een overzicht van de waardevolle initiatieven, inspirerende projecten en maatregelen van *Onbeperkt meedoen!* Hoofdstuk 1 gaat in op de programmastrategie en beschrijft zowel de huidige stand van zaken als een eerste blik op de toekomst. Hoofdstuk 2 gaat in op het effect van de coronacrisis op het leven van mensen met een beperking. Hoofdstuk 3 bevat de voortgang en resultaten van de afzonderlijke actielijnen en projecten. Tot slot geeft hoofdstuk 4 een toelichting op de monitoring, de financiën en het wettelijke kader.

Nederland is de goede weg ingeslagen om toegankelijker en inclusiever te worden. Tegelijkertijd blijft inzet nodig om resterende drempels weg te nemen die mensen in het dagelijks leven tegenkomen. Samen met bestuurlijke partners, sectoren, bedrijven, organisaties en natuurlijk mensen met een beperking zelf, wil het kabinet stappen blijven zetten richting een inclusieve samenleving.

Marit: 'Ik ben geboren zonder linkerhand. Deze beperking heeft me nooit belemmerd om te werken. Ik draai graag mee in de maatschappij. Ik ben net als ieder ander, alleen moet ik voorzichtiger omgaan met mijn lijf.'
Bekijk het filmpje ➡

1.

Onbeperkt meedoen! in vogelvlucht

Strategie en stand van zaken

Het programma *Onbeperkt meedoen!* is in juni 2018 gestart met de publicatie van het programma-plan.⁴ De programmastrategie bestaat uit verschillende onderdelen, die hieronder stapsgewijs aan bod komen. Elk onderdeel is voorzien van een toepasselijke passage uit het programmaplan en bevat voorbeelden die de voortgang illustreren. Deze dwarsdoorsnede van *Onbeperkt meedoen!* vat de stand van zaken samen.

1. Landelijke beweging naar meer toegankelijkheid

‘Een toegankelijke en inclusieve samenleving bereik je niet met één druk op de knop in Den Haag. Er is een landelijke beweging nodig richting meer toegankelijkheid en participatie. Hiervoor werken we actief samen met bestuurlijke partners de Alliantie, VNG en VNO-NCW en MKB-Nederland. (...) We bouwen verder op goede plannen en initiatieven die er al zijn. En zetten waar nodig nieuwe concrete stappen om tot verdere verbeteringen te komen.’⁵

De afgelopen twee jaar heeft het ministerie van VWS samen met drie bestuurlijke partners (zie introductie hoofdstuk 3) en diverse maatschappelijke partners gewerkt aan het vergroten van de landelijke beweging naar meer toegankelijkheid. Dit blijkt onder andere uit:

4 Kamerstukken II 2017/18, 24170, nr. 177.

- Het **stijgend aantal gemeenten dat aan een Lokale Inclusie Agenda werkt**: van 26% in 2018 naar 60,5% in 2020. De VNG heeft met 227 gemeenten contact over het VN-verdrag. Gemeenten vinden op het online VNG-forum kennis en goede voorbeelden (zie paragraaf 3.8);
- De ambitie van VNO-NCW en MKB-Nederland om vóór 2020 **minimaal 50.000 ondernemers te bereiken**, die is gehaald door middel van 20 actieplannen die brancheverenigingen hebben opgesteld. In 2021 loopt het aantal actieplannen verder op tot 30 (zie paragraaf 3.9);
- De ondertekening van de veertiende **VN-intentieverklaring in het hoger onderwijs** door de Technische Universiteit Eindhoven op 13 oktober 2020. De intentieverklaring bevat de ambitie, procesafspraken en doelstellingen die iedere hogeronderwijsinstelling nastreeft om het VN-verdrag binnen de organisatie uit te voeren (zie paragraaf 3.3);
- Het **SamenSpeelAkkoord** dat 14 partijen op 3 december 2019 ondertekenden. Samen zetten zij zich in voor een inclusieve speelcultuur, meer samenspeelplekken en meer kennis over inclusief spelen (zie paragraaf 3.11);
- Het geheel aan **mooie lokale en regionale initiatieven** dat groter en groeiende is. Voorbeelden van deze initiatieven verschijnen maandelijks in de nieuwsbrief van het programma *Onbeperkt Meedoen!*⁶

Via het programma zijn ook middelen beschikbaar voor nieuwe initiatieven binnen deze beweging. Het ZonMw-programma *Onbeperkt meedoen!* verstrekt de komende twee jaar projectsubsidies voor regionale initiatieven rondom het VN-verdrag (zie paragraaf 3.14). De eerste subsidieoproep gaat over Onderwijs, Opleiding & Werk en is op 18 september 2020 opengesteld.

Verder zijn er projecten uitgevoerd die partijen stimuleren om specifieke vraagstukken uit het VN-verdrag op te pakken.

- Zo is in samenwerking met de Dutch Design Foundation het What if Lab Onbeperkt meedoen opgericht (zie paragraaf 3.13) met als ontwerpvraag hoe drempels bij winkelbezoek weggenomen kunnen worden voor mensen met een beperking. 17 ontwerpstudio's hebben een oplossing ingediend. In december 2020 vindt de [eindpresentatie](#) plaats en wordt de meest aansprekende en haalbare ontwerpoplossing gekozen.
- Ook vond vanuit de ministeries van VWS en BZK in samenwerking met StartHubs de [innovatiechallenge Toegankelijk Stemmen](#) plaats (zie paragraaf 3.5). Tijdens deze challenge zijn 20 voorstellen ingediend om informatie over de verkiezingen begrijpelijker te maken voor laaggeletterden en mensen met een (licht) verstandelijke beperking. Twee van deze voorstellen worden in aanloop naar de verkiezingen uitgevoerd.
- Daarnaast heeft het ministerie van SZW een challenge georganiseerd in samenwerking met het UWV en de Coalitie voor Inclusie en Technologie. Hieruit zijn zeven [pilots](#) voortgekomen om innovatieve hulpmiddelen te testen in de praktijk (zie paragraaf 3.2).

De landelijke beweging naar meer toegankelijkheid is sinds de ratificatie van het VN-verdrag verder gegroeid. Er zijn inmiddels betekenisvolle lokale en regionale initiatieven opgekomen die, bij bewezen succes, uitgebreid kunnen worden. Tegelijkertijd is er nog veel werk te verzetten: niet alle bedrijven en organisaties van Nederland hebben het VN-verdrag al op de radar.

6 Zie voor de nieuwsbriefedities: www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuwsbrieven/onbeperkt-meedoen.

2. Sleutelrol voor bewustwording en beeldvorming

‘Meer bewustwording creëren over drempels waar mensen tegenaan lopen is een algemene prioriteit in alle actielijnen. (...) Stapsgewijs moet het VN-verdrag zodoende meer in het DNA terecht komen van overheden, bedrijven en organisaties.’⁷

Voor duurzame verandering zijn acties en maatregelen alleen niet genoeg. De communicatiestrategie van *Onbeperkt meedoen!* richt zich op het aanwakkeren van de landelijke beweging richting meer toegankelijkheid. Bewustwording en positieve beeldvorming spelen daarbij een sleutelrol. Hoe meer mensen gaan inzien dat het ook voor mensen met een beperking of chronische ziekte noodzakelijk is om mee te doen aan de samenleving zoals zij dat willen, des te gemotiveerder ze zullen zijn om zelf in actie te komen.

Het programma maakt mensen met een beperking op een positieve manier zichtbaar, om vooroordelen en stereotypen tegen te gaan. De boodschap van het VN-verdrag wordt actief uitgedragen door een van de partners of vanuit de Rijksoverheid, bijvoorbeeld op de Internationale Dag voor Mensen met een Beperking of op Wereld Autisme Dag. Daarnaast heeft het ministerie van VWS, in samenwerking met partijen en departementen, inspirerende initiatieven en levensverhalen van mensen met een beperking gedeeld via e-zines en filmpjes. Deze onderstrepen de impact van *Onbeperkt meedoen!* en verhogen bovendien het besef van de rechten van mensen met een beperking en van de noodzaak om drempels voor hen weg te nemen. Goede voorbeelden van toegankelijkheid laten bovendien zien dat verandering wel degelijk mogelijk is. Verdere voorbeelden uit de afgelopen periode zijn:

- Het *Onbeperkt meedoen! e-zine* dat het programma drie keer per jaar publiceert.⁸ Elke editie van het online magazine heeft een apart thema en bestaat uit vier tot vijf artikelen:
 - Editie oktober 2019: Week van de Toegankelijkheid
 - Editie december 2019: Kinderen met een beperking
 - Editie juli 2020: Fysieke toegankelijkheid
 - Editie oktober 2020: Coronamaatregelen en mensen met een beperking;
- De **Week van de Toegankelijkheid** die Ieder(in)⁹ jaarlijks in oktober organiseert. In 2019 was het thema [Vrije tijd, doen wat je zelf wilt](#) en in 2020 [Digitale toegankelijkheid](#);
- De **online campagne *Het is zo klaar***, als onderdeel van het programma *MKB Toegankelijk* (zie paragraaf 3.9). VNO-NCW en MKB-Nederland lanceerden in 2020 deze [online campagne](#) om te laten zien hoe MKB-ondernemers snel en eenvoudig hun onderneming toegankelijk kunnen maken voor mensen met een beperking;

⁷ Programmaplan *Onbeperkt meedoen!* (2018), p. 15.

⁸ Zie magazines.rijksoverheid.nl/vws/onbeperktmeedoen.

⁹ Ieder(in) is de koepelorganisatie van mensen met een lichamelijke handicap, verstandelijke beperking of chronische ziekte. Ieder(in) is tevens de penvoerder van de bestuurlijke partner Alliantie (zie paragraaf 3.0 introductie). <https://iederin.nl/>

Hugo de Jonge @hugo

Iedereen moet onbeperkt mee kunnen doen. Daarom moeten we drempels weghalen, letterlijk en figuurlijk. Ik ben trots dat ik op deze [#Prinsjesdag](#) schoenen met het ontwerp van kunstenaar Livia Dencher mag dragen. Want iemand als Livia is meer dan haar beperking. [#onbeperktmeedoen](#)

Hugo de Jonge @hugo

Op bezoek bij ervaringsdeskundige @enikheetlisa, die me regelmatig een inkijkje in haar leven geeft. Ze woont samen met andere dove studenten. Gesproken over hoe het is om te studeren en te solliciteren als je auditief beperkt bent. Dank voor de gastvrijheid! [#onbeperktmeedoen](#)

Hugo de Jonge @hugo

Alle kinderen moeten buiten kunnen spelen, ook kinderen met een beperking. Daarom tekenden we afgelopen december het SamenSpeelAkkkoord. Omdat op deze [#nationalebuitenspeeldag](#) buitenspeelen wat anders is dan normaal, maakte @jantjebetonline deze handige poster. [#onbeperktmeedoen](#)

Hugo de Jonge @hugo

Merkbaar minder drempels, op alle terreinen van het leven. Ook voor mensen met een beperking moet onze samenleving toegankelijk zijn. Goed dat @MKBNL daar aandacht voor vraagt. Want als ondernemer kan je een verschil maken [#mkbtoegankelijk.nl/hetiszoklaar](#) [#OnbeperktMeedoen](#) [#hetiszoklaar](#)

MKB-Nederland - voorkom een totale lockdown @MKBNL 18 feb. Laat de deur van je winkel platrollen door de drempel te verlagen. Zo voorkom je dat je klanten misloopt. Maak je winkel toegankelijker voor iedereen. Hoe? Bekijk alle handige tips op onze website: [mkbtoegankelijk.nl/hetiszoklaar](#) [#toegankelijkheid](#) [#hetiszoklaar](#)

Hugo de Jonge @hugo

Samen met @RickBrink_mvz de [#weekvandeToegankelijkheid](#) geopend. In gebarentaal natuurlijk! Er zijn deze week allerlei acties om mensen met een beperking nog meer mee te laten doen. Zo organiseert het [@rijksmuseum](#) rondleidingen voor blinden en mensen met dementie. [#WvdT2019](#)

Mark Rutte @MinPres

Voor veel van de 2 miljoen Nederlanders met een beperking of chronische aandoening is de coronacrisis een extra zware beproeving. De kans dat zij ernstig ziek worden van het virus is groter, waardoor zij extreem voorzichtig moeten zijn en de angst voor besmetting vaak groot is.

Hugo de Jonge @hugo

Mensen met een mobiele beperking kunnen gebruik maken van Valys voor het vervoer buiten hun regio. In 2020 krijgen zij opnieuw 100 kilometer extra budget. Voor een bezoek aan familie of vrienden. Of dat ene museum of concert. [#onbeperktmeedoen](#). [rijksoverheid.nl/ministeries/mi..](#)

Hugo de Jonge @hugo

Niet alleen dagen aan het leven toevoegen, maar ook leven aan de dagen. Nu het virus beter onder controle is, kunnen ook kwetsbare mensen weer voorzichtig bezoek ontvangen, en is er weer ruimte voor dagbesteding. Zo doen we een stapje op de routekaart, van afstand naar nabijheid.

Tamara van Ark @tamaravanark

Online informatie moet voor iedereen begrijpelijk zijn, óók voor mensen met een verstandelijke beperking of taalachterstand. Daarom staat dit jaar de [#WeekVanDeToegankelijkheid](#) in het teken van digitale toegankelijkheid. Zo kan iedereen [#OnbeperktMeedoen](#).

Hugo de Jonge @hugo

Vandaag is de Internationale Dag van Gebarentalen. En een bijzondere, want gisteren heeft de [Tweede Kamer](#) het wetsvoorstel Erkenning Nederlandse Gebarentaal aangenomen. Een grote en belangrijke stap voor iedereen met een auditieve beperking, zoals Tom. [#onbeperktmeedoen](#)

- De inzet van een tolk Nederlandse Gebarentaal tijdens de persconferenties over het coronavirus, wat eraan heeft bijgedragen dat veel meer mensen zich realiseren dat het bij crisiscommunicatie cruciaal is om voor mensen met een auditieve beperking een tolk Nederlandse Gebarentaal in te zetten (zie hoofdstuk 2);¹⁰
- De publiekscampagne *Houd de lijn vrij*, die mensen in oktober van 2019 en 2020 erop attendeerde om [geleidelijnen vrij te houden](#) en er geen fietsen, reclameborden of andere obstakels op te plaatsen. Mensen met een visuele beperking hebben geleidelijnen hard nodig om hun weg in de openbare ruimte te vinden.

Meer bewustwording maakt een toegankelijke samenleving steeds vanzelfsprekender, iets wat bijvoorbeeld ook blijkt uit de positieve berichtgeving in de lokale, regionale en landelijke media. Evengoed blijft het de komende jaren van belang om de bewustwording verder te laten groeien.

3. Inzet van ervaringsdeskundigheid

‘De belangrijkste partners bij het werken aan een inclusieve samenleving zijn natuurlijk de mensen om wie het gaat zelf. Binnen elke actielijn zetten we daarom in op een goede dialoog met ervaringsdeskundigen. Met de mensen om wie het gaat worden de actielijnen verder uitgewerkt en uitgevoerd. Zo zorgen we ervoor dat de oplossingen om de samenleving toegankelijker te maken, passend zijn. De gesprekken met ervaringsdeskundigen vinden plaats daar waar het verschil kan worden gemaakt. En daar waar staand beleid in gang is gezet of voorgenomen beleid wordt ontwikkeld. Lokaal met gemeenten. In sectoren met bedrijven en brancheverenigingen. En binnen het Rijk met de beleidsmakers op de relevante thema’s.’¹¹

Bij diverse projecten en activiteiten van *Onbeperkt meedoen!* zijn in de afgelopen periode mensen met een beperking betrokken. Voorbeelden van samenwerking met ervaringsdeskundigen zijn:

- Het **SamenSpeelAkkoord** waarover kinderen met een beperking hun mening mogen geven. Dit onderwerp staat regelmatig op de agenda van de kinderraad van het Gehandicapte Kind¹², een groep van tien kinderen met diverse beperkingen. Ouders van kinderen met een beperking hebben ook een waardevolle rol om het spelen tot een succes te maken. Daarom schuiven zij aan bij de klankbordgroep van deskundigen die de uitvoering van het akkoord begeleidt (zie paragraaf 3.11);

¹⁰ Zie www.doof.nl/algemeen/veel-aandacht-voor-inzet-gebarentolk-tijdens-persconferenties-coronavirus/.

¹¹ Programmaplan *Onbeperkt meedoen!* (2018), p. 32.

¹² Een samenleving waarin elk kind vriendjes heeft en geen gehandicapt kind alleen hoeft te spelen – dat is het ideaal van de Nederlandse Stichting voor het Gehandicapte Kind. <https://www.nsgk.nl/>

- De **innovatiechallenge Toegankelijk Stemmen** waarvoor ervaringsdeskundigen uit het netwerk van de LFB¹³ en Stichting ABC¹⁴ tijdens de Week van de Toegankelijkheid voorstellen beoordeelden. Vervolgens brachten zij hierover advies uit aan de jury (zie paragraaf 3.5);
- Het **What if Lab** Onbeperkt meedoen dat op meerdere manieren kennis van ervaringsdeskundigen inzet. Ieder(in) en een ervaringsdeskundige van *MKB Toegankelijk* maken deel uit van het projectteam. Tijdens de masterclass voor designers hebben ervaringsdeskundigen met designers gesproken. Betrokken belangenorganisaties waren: LFB, Ieder(in), Dwarslaesie Organisatie Nederland¹⁵, Nederlandse Vereniging voor Autisme¹⁶ en de Oogvereniging¹⁷ (zie paragraaf 3.13);
- De **sessies met ervaringsdeskundigen en belangenverenigingen** die het ministerie van IenW organiseert over wensen voor de toekomst voor het openbaar vervoer. Zoals de bijeenkomsten in oktober 2019 met Ieder(in), de Oogverenigingen Wij Staan Op!¹⁸ Ervaringsdeskundigen worden ook betrokken bij het maken van de nieuwe afspraken over de toegankelijkheid van het openbaar vervoer (zie paragraaf 3.1);
- De **werkgroep rond het actieplan Toegankelijkheid voor de Bouw** die bestaat uit ervaringsdeskundigen vanuit het netwerk van Ieder(in) en vertegenwoordigers van partijen uit de bouwsector (zie paragraaf 3.4).

De inzet van ervaringsdeskundigheid neemt toe, ook buiten het programma om. De Alliantie draagt vanuit *Onbeperkt meedoen!* als bestuurlijke partner bij aan het ondersteunen van die inzet, met trainingen, bijeenkomsten en kennisproducten (zie paragraaf 3.10). Tot nu toe is het niet voor alle organisaties en bedrijven vanzelfsprekend en uitvoerbaar om met ervaringsdeskundigen te werken. Het zal de komende jaren dus nodig blijven om deze werkwijze verder te stimuleren.

¹³ De LFB is de landelijke belangenorganisatie dóór en vóór mensen met een verstandelijke beperking. <https://lfb.nu/>

¹⁴ Stichting ABC is een vrijwilligersorganisatie van en voor laaggeletterden in heel Nederland. <https://st-abc.nl/>

¹⁵ Dwarslaesie Organisatie Nederland is dé belangenorganisatie voor mensen met een dwarslaesie of een caudalaesie en hun naasten. <https://www.dwarslaesie.nl/>

¹⁶ De Nederlandse Vereniging voor Autisme (NVA) is dé vereniging die zich inzet voor de belangen van mensen met autisme en hun naasten – in alle levensfasen en op alle levensterreinen. <https://www.autisme.nl/>

¹⁷ De Oogvereniging is de patiënten- en belangenorganisatie voor alle mensen met een oogandoening in Nederland. <https://www.oogvereniging.nl/>

¹⁸ Stichting Wij Staan Op! is een beweging van jongvolwassenen met een fysieke handicap. <https://wijstaanop.nl/>

4. Uitwerking in actielijnen

‘Actielijnen beschrijven de belangrijkste stappen die we zetten om onze doelen te behalen. Dit is niet de volledige weergave van de inzet op bepaalde thema’s. Maar de actielijn geeft wel de kern van de maatregelen weer van waar wij gezamenlijk met alle betrokkenen stapsgewijs naar toe willen werken en waarop we de resultaten monitoren.’¹⁹

Op een aantal thema’s binnen *Onbeperkt meedoen!* zijn in de afgelopen twee jaar veelbelovende stappen gezet richting meer toegankelijkheid. Dit blijkt onder andere uit:

- Het percentage reizigers dat van of naar een toegankelijk station reist (66% in 2019). Naar verwachting is dat percentage in 2022 90% (zie paragraaf 3.1);
- De oplevering van het **platform Uniek Sporten**: een online sportcommunity om sporters met een beperking van inactief naar actief sporten en bewegen te brengen. De community biedt een overzicht van 3.400 aanbieders met 5.600 activiteiten op 3.815 sport- en beweeglocaties. In 2019 had het platform bijna 400.000 unieke bezoekers (zie paragraaf 3.5);
- De versterking van **persoonlijke dienstverlening voor mensen in de Wajong en WIA**, waarin het ministerie van SZW vanuit het regeerakkoord € 40 miljoen investeert. Het ministerie van SZW investeert bovendien € 8 miljoen in een pilot voor generieke werkgeversvoorzieningen. Werkgevers kunnen hun bedrijf toegankelijker maken door één of meerdere werkplekken aan te passen. Verder is voor praktijkleren, om voor jongeren zonder startkwalificatie de overgang naar werk te versoepelen, in 2021 € 63 miljoen euro beschikbaar. Daarnaast is de aanpak *Simpel Switchen in de Participatieketen* gestart, waarmee mensen makkelijker kunnen gaan werken vanuit een uitkering en daar eventueel ook weer op terug kunnen vallen (zie paragraaf 3.2);
- Het **Programma Cultuurparticipatie**: in dit programma heeft het ministerie van OCW inmiddels € 1,35 miljoen toegekend aan projecten die zich specifiek richten op het verlagen van drempels voor cultuur maken voor mensen met een verstandelijke of fysieke beperking. De komende jaren stelt het ministerie ruim € 5 miljoen per jaar beschikbaar om het meedoen aan cultuur makkelijker te maken voor diverse groepen mensen, waaronder mensen met een beperking (zie paragraaf 3.5);
- De oprichting van de **Direct Duidelijk Brigade** in oktober 2019, vanuit het ministerie van BZK. Overheidsorganisaties krijgen extra ondersteuning in het begrijpelijk communiceren tussen burger en overheid. In de afgelopen jaren hebben 120 overheidsorganisaties circa 20.000 teksten onder handen genomen (zie paragraaf 3.5).

¹⁹ Programmaplan *Onbeperkt meedoen!* (2018), p. 15.

5. Gelijkwaardig meedoen, ook in coronatijden

De tijdelijk aangepaste samenleving moet werkbaar zijn voor iedereen ('design for all'), ook voor mensen met een beperking of chronische ziekte. Daarbij moeten maatregelen afgestemd zijn op de feitelijke risico's die mensen lopen en op de ondersteuning die nodig is om op gelijke voet het dagelijkse leven weer zoveel mogelijk te kunnen oppakken. Dit heeft betrekking op alle domeinen van het leven en vraagt betrokkenheid van diverse partijen in de samenleving.'²⁰

De ambitie en doelstellingen van *Onbeperkt meedoen!* worden in deze coronatijd nog relevanter. De samenleving moet immers ook met tijdelijke aanpassingen en coronamaatregelen werkbaar zijn voor iedereen, mensen met een beperking of chronische ziekte inbegrepen. Vanaf het begin van de coronacrisis is daarom nauw samengewerkt met cliënt- en brancheorganisaties en beroepsverenigingen. Ook zijn er verschillende lopende en verrichte activiteiten in gang gezet om de positie van mensen met een beperking of chronische ziekte in coronatijd veilig te stellen (zie hoofdstuk 2).

6. Duurzame verandering

'De opdracht waar het VN-verdrag ons als samenleving voor plaatst, is niet in één dag afgerond. Aan de ene kant vraagt deze opdracht van ons dat we voor de korte termijn doelen stellen en concrete stappen zetten. Aan de andere kant is het nodig dat wij duurzaam bewust blijven van de opdrachten uit het VN-verdrag, oog hebben voor de lange termijn en het gesprek blijven voeren over de thema's die mensen met een beperking zelf aandragen. Wij beseffen ons namelijk dat het volledig realiseren van de ambitie verder reikt dan de duur van dit programma.'²¹

De implementatie van het VN-verdrag vraagt om blijvende aandacht en inspanning. Bij de ratificatie in 2016 werd dit door het toenmalige kabinet ook al benoemd. Het huidige kabinet heeft de afgelopen twee jaar met *Onbeperkt meedoen!* de maatschappelijke beweging rond het VN-verdrag willen versterken. Het vraagt echter om uithoudingsvermogen om deze beweging op gang te houden en er de vruchten van te kunnen plukken.

De genomen stappen leiden voor mensen met een beperking niet altijd tot direct merkbare verbeteringen, hoe graag de partijen die zich sterk maken voor toegankelijkheid en inclusie dit ook zouden zien. Bovendien zijn mensen met een beperking in de afgelopen jaren terecht extra alert geworden op het signaleren van resterende drempels die zij in het dagelijkse leven tegenkomen. Uit de indicatoren en verhalen van ervaringsdeskundigen blijkt dat nog niet alle mensen

²⁰ Kamerstukken II 2019/20, 25295, nr. 386. COVID-19-strategie voor mensen met een beperking of chronische ziekte: 'een veilige terugkeer naar het gewone leven', p. 2.

²¹ Programmaplan *Onbeperkt meedoen!* (2018), p. 13.

met een beperking hun leven kunnen leiden zoals zij dit willen. Om de resultaten tot duurzame verandering te laten leiden, met tastbare effecten voor de mensen om wie het gaat, zijn daarom verdere stappen nodig. Dit zijn een aantal voorbeelden van stappen die de komende periode worden gezet:

- Een **bestuursakkoord over de verdere toegankelijkheid van het openbaar vervoer** tussen het ministerie van IenW, decentrale overheden, vervoerders en vertegenwoordigers van mensen met een beperking, dat in het voorjaar van 2021 zal worden gesloten. In de contourennota bij het Toekomstbeeld OV 2040 hebben vervoerders en overheden een volledig toegankelijk openbaar vervoer als gezamenlijk doel voor 2040 gesteld (zie paragraaf 3.1);
- Een **toekomstagenda voor passender en inclusiever onderwijs** in het basis- en voortgezet onderwijs en het mbo, die voortvloeit uit de evaluatie van het passend onderwijsbeleid in 2020. Verder zijn er vanaf 2020 meer mogelijkheden om te experimenteren met samenwerking tussen regulier en speciaal onderwijs (zie paragraaf 3.3);
- De ontwikkeling van een **eenduidige richtlijn voor toegankelijk (ver)bouwen** door de NEN, in samenwerking met alle betrokken partijen bij het actieplan *Toegankelijkheid voor de Bouw*, in opdracht van het ministerie van BZK (zie paragraaf 3.4);
- Het **actieplan hulpmiddelen**, met tien actielijnen voor structurele verbeteringen in de hulpmiddelenverstrekking. De betrokken partijen voeren deze acties de komende periode samen uit (zie paragraaf 3.6);
- De **digitale toegankelijkheidsverklaring** die overheidsinstanties sinds 23 september 2020 moeten afgeven voor alle websites en applicaties onder hun beheer. Om te zorgen dat in de komende jaren meer overheidswebsites volledig aan alle eisen voldoen, is inzicht in de digitale toegankelijkheid een expliciete eerste stap (zie paragraaf 3.5). Het bedrijfsleven zet eveneens in op digitale toegankelijkheid. *Onbeperkt meedoen!* ondersteunt de Zelfscan Toegankelijkheid van Thuiswinkel.org, Stichting Accessibility en MKB-Nederland (zie paragraaf 3.9).

Vooruitblik

De activiteiten van het programma lopen in ieder geval door tot 31 december 2021. Een belangrijk doel is om de evaluatie van de programmatische aanpak van *Onbeperkt meedoen!* bij de implementatie van het VN-verdrag in het voorjaar van 2021 af te ronden. Mede op basis van deze evaluatie kan de vervolgaanpak vanaf 2022 worden bepaald.

De missie blijft dat het VN-verdrag in het DNA belandt van overheden, bedrijven en organisaties, bij diegenen die verantwoordelijkheid zijn voor de uitvoering ervan. Het kabinet werkt daarom met alle betrokken partners door aan het creëren van bewustwording over de drempels waar mensen met een beperking in de praktijk tegenaan lopen. En het kabinet zet in op het verder versterken van het gedeelde eigenaarschap rond de maatschappelijke opgave om deze drempels weg te nemen.

Idman: ‘Omdat ik een licht verstandelijke beperking heb, kost het mij extra moeite om alle nieuwe coronaregels meteen te snappen. Ik ben daarom blij met informatie die makkelijk geschreven is. Dat geeft me een zeker gevoel.’ Bekijk het filmpje ➡

2.

Onbeperkt meedoen! en de coronacrisis

Het coronavirus beïnvloedt ontegenzegglijk het dagelijks leven van mensen met een beperking of chronische ziekte. Zij lopen vanwege onderliggende medische aandoeningen een verhoogd risico op een ernstig, en mogelijk levensbedreigend verloop van een coronabesmetting. Ook op andere vlakken kan hun leven flink ontregeld raken, bijvoorbeeld door een veranderd dagritme of minder bezoek van naasten of mantelzorgers.

De uitbraak van het coronavirus resulteerde in een acute crisis, maar blijkt ook veel impact op de langere termijn te hebben. Als gevolg van de coronamaatregelen kunnen mensen met een beperking in mindere mate zelfstandig meedoen en worden ze afhankelijker van anderen. Soms leiden deze maatregelen tot extra uitdagingen bij het thuiswerken, online studeren of boodschappen doen. Mensen met een beperking zien hun wereld kleiner worden wanneer er geen rekening wordt gehouden met hun belangen, zoals in de protocollen voor de anderhalvemetersamenleving.

De ambitie en doelstellingen van *Onbeperkt meedoen!* worden in deze coronatijd nog relevanter. De samenleving moet immers ook met tijdelijke aanpassingen en coronamaatregelen werkbaar zijn voor iedereen, mensen met een beperking of chronische ziekte inbegrepen. De maatregelen moeten worden afgestemd op de feitelijke risico's die mensen lopen, en op ondersteuning om het dagelijkse leven in al zijn facetten weer zo goed mogelijk op te pakken.

Om mensen met een beperking juist nu de kans te bieden om gelijkwaardig mee te doen, is betrokkenheid van diverse partijen nodig. Vanaf het begin van de coronacrisis is daarom nauw samengewerkt met cliënt- en brancheorganisaties en beroepsverenigingen. In samenspraak met vertegenwoordigende organisaties is een *COVID-19-strategie voor mensen met een beperking of chronische ziekte*

opgesteld (zie onder, Activiteiten en resultaten).²² Vervolgens heeft een geleerde-lessentraject plaatsgevonden voor de verdere uitvoering ervan.²³

Catshuissessie met mensen met een beperking of chronische ziekte

Op 12 oktober jl. vond een Catshuissessie plaats met zeven mensen met een beperking of chronische ziekte. Vanwege de geldende coronamaatregelen werd deze sessie digitaal gehouden. De minister-president ging met de genodigden in gesprek over hun ervaringen met de coronacrisis en de impact ervan op hun dagelijks leven.

Het gesprek gaf een indringende kijk op de veelomvattende effecten van de coronacrisis op de levens van de genodigden. Thema's die aan de orde kwamen waren: de angst om ziek te worden, bijvoorbeeld omdat gezinsleden met een vitaal beroep aan het werk moesten blijven en daarmee het risico vergrootten dat het virus het huishouden zou bereiken; de kwetsbaarheid bij het regelen en continueren van intensieve zorg voor zichzelf of hun kind; de verantwoordelijkheid die ouders voelden voor hun kind in een wooninitiatief; en de eenzaamheid door het gemis aan contacten.

De sessie gaf inkleuring aan de wekelijkse input vanuit de cliëntorganisaties en onderstreepte het belang van alle activiteiten die ervoor zorgen dat deze mensen in coronatijd ook veilig en volwaardig kunnen meedoen.

Hieronder volgen verschillende lopende en verrichtte activiteiten die in gang zijn gezet om de positie van mensen met een beperking of chronische ziekte in coronatijd veilig te stellen. Zolang het nodig is zal er aandacht blijven voor hun specifieke positie, eventueel in de vorm van aanvullende acties of maatregelen.

Activiteiten en resultaten

- **COVID-19-strategie**

De *COVID-19-strategie voor mensen met een beperking of chronische ziekte* geeft richting aan de huidige en toekomstige maatregelen. Doel is dat deze mensen in staat zijn om ook in coronatijd veilig en gelijkwaardig mee te doen in de samenleving. De strategie bevat de ambities die gewogen worden zodra er nieuwe beslissingen moeten worden genomen.

- **Routekaart**

Een belangrijke richtinggevende actie is de routekaart voor mensen met een kwetsbare gezondheid, die op 20 mei jl. is gepresenteerd.²⁴ Deze bevat stappen omtrent:

- Versoepeling van de bezoeksregeling in instellingen;
- Ontvangst van bezoek thuis;
- Toestaan van logeren, zowel thuis als in instellingen;
- Openstelling van de reguliere dagbesteding en het vervoer daarnaartoe.

²² Kamerstukken II 2019/20, 25295, nr. 386.

²³ Kamerstukken II 2019/20, 25295, nr. 507.

²⁴ Kamerstukken II 2019/20, 25295, nr. 351.

Ook nu het aantal besmettingen weer toeneemt, is het uitgangspunt overeind gebleven dat bezoek van naasten en logeren mogelijk moet blijven, en dat de dagbesteding openblijft, zo nodig in aangepaste vorm. Deze stappen zijn in lijn met de lessen uit eerste golf, waarover in september aan de Tweede Kamer is gerapporteerd.²⁵

- **Communicatie rondom het coronavirus**

Op het terrein van toegankelijke en begrijpelijke informatie zijn waardevolle resultaten geboekt. De tolk gebarentaal is inmiddels een vaste waarde bij alle persconferenties en elke persconferentie wordt na afloop voorzien van audiodescriptie. Op de [corona-webpagina in eenvoudige taal](#) van de Rijksoverheid zijn, naast samenvattingen van de persconferenties in begrijpelijke taal, informatie-brochures geplaatst over corona-gerelateerde thema's. Zoals informatie over dagbesteding, gebruik van mondkapjes, doorverwijzingen in de zorg en opname op de intensive care. Ook werkt de Rijksoverheid samen met organisaties zoals de [VGN](#), [Ieder\(in\)](#), [het Nederlands Jeugd Instituut](#), [Pharos](#) en [stichting Lezen en Schrijven](#). Deze organisaties hebben eveneens (overzichts)pagina's met begrijpelijke en toegankelijke informatie samengesteld en leveren een bijdrage aan de verspreiding van deze informatie. Regelmatig is er overleg met Ieder(in), VGN en Ieder(in) om te bespreken of het informatieaanbod actueel is en aansluit op de vragen die in de achterban van deze organisaties leven.

Steffie legt Corona eenvoudig uit

Ook op [corona.steffie.nl](#) is begrijpelijke en betrouwbare informatie over het coronavirus te vinden. De website is tot stand gekomen in samenwerking met de Rijksoverheid. Met deze website voorziet Steffie in de groeiende vraag naar betrouwbare en begrijpelijke informatie voor kwetsbare doelgroepen, zoals mensen met een verstandelijke beperking en laaggeletterden.

Inmiddels zijn er op Steffie modules ontwikkeld over:

- Het Coronavirus (in het algemeen)
- Testen op Corona
- De Corona-melder App
- Plan je Week

- **Nieuw informatiepunt over corona op Vilans.nl**

Uit de gesprekken met cliëntorganisaties is naar voren gekomen dat mensen met een kwetsbare gezondheid behoefte hebben aan gezondheidsinformatie omtrent het coronavirus. Om deze reden heeft het ministerie van VWS aan Vilans (als landelijke kennisorganisatie voor de langdurende zorg) gevraagd om een [online informatiepunt](#) op te zetten waar mensen met een kwetsbare gezondheid, zoals chronische zieken, ouderen én mensen met een beperking geholpen worden bij het vinden van antwoord op hun vragen. Op de site bundelen het ministerie van VWS, Ieder(in), Per Saldo, seniorenorganisaties en Vilans bestaande gevalideerde kennis en informatie vanuit het perspectief van cliënten, hun naasten en zorgprofessionals.

²⁵ Kamerstukken II 2019/20, 25295, nr. 507.

- **Protocol Toegankelijk Dagje Uit en handreiking Openbare ruimte**

In samenwerking met de bestuurlijke partners zijn er diverse resultaten bereikt. De Club van Elf, waarin Nederlands grootste dagattracties zijn verenigd, heeft een protocol opgesteld voor een toegankelijk dagje uit in coronatijd (zie ook paragraaf 3.12). De VNG heeft in een handreiking openbare ruimte specifieke aandachtspunten voor mensen met een beperking benoemd.

- **CoronaMelderApp toegankelijk en begrijpelijk**

Op 10 oktober 2020 is de *CoronaMelder*-app landelijk in gebruik genomen. Deze app informeert mensen wanneer zij in de buurt zijn geweest van iemand die besmet is met het coronavirus. Toegankelijkheid, begrijpelijkheid en gebruiksvriendelijkheid waren vanaf het begin expliciete ontwerpeisen bij het ontwikkelen van deze app. In de eerste ontwerpfase hebben zowel ervaringsdeskundigen als toegankelijkheidsexperts input geleverd tijdens de [appathon](#) die door het ministerie van VWS werd georganiseerd. De uiteindelijke app is uitgebreid getest op toegankelijkheid, ervaringsdeskundigen uit het netwerk van Ieder(in) waren nauw betrokken bij het testen (zie ook paragraaf 3.10).²⁶

- **Coronatest website gebruiksvriendelijk en toegankelijk**

Aan het einde van de zomer van 2020 is de [Coronatest website](#), waar Nederlanders zelf een afspraak kunnen inplannen, live gegaan. Voor de Coronatest website heeft de GGD advies gevraagd aan Ieder(In), de Patiëntfederatie en Vals Plat over de gebruikersvriendelijkheid en de toegankelijkheid. Deze adviezen zijn zoveel als mogelijk verwerkt in de Coronatest website.

- **Toegankelijke teststraten**

De GGD werkt aan verschillende vormen van mobiele testvoorzieningen om de testlocaties zo toegankelijk mogelijk te maken. Deze inzet draagt eraan bij dat mensen met een beperking eenvoudiger een testlocatie kunnen bereiken. Indien mensen onmogelijk naar een testlocatie kunnen komen, gaat de GGD in gesprek met mensen om tot een alternatief te komen. Over de toegankelijkheid van de teststraten zijn in de afgelopen periode overleggen geweest tussen de GGD en Ieder(in).

26 Hoe maak je een app die voor iedereen even goed werkt? Bram Duvigneau (Firm Ground) is accessibility researcher en vertelt meer over de digitale toegankelijkheid van de CoronaMelderApp.
<https://www.youtube.com/watch?v=OEMkbsaqpZc>

Tjitske (moeder Janita): ‘Ik geniet van Janita’s lach als we met haar het water inrijden. Fantastisch dat we dit als gezin samen kunnen beleven. Ze hoort er helemaal bij.’
Lees het artikel ➡

3.

Voortgang

3.0 Introductie

Onbeperkt meedoen! bestaat uit zeven actielijnen, uitgevoerd door de Rijksoverheid, en diverse projecten van zowel bestuurlijke als maatschappelijke partners. Dit hoofdstuk begint met een korte introductie van de programmaonderdelen. Daarna volgt in paragraaf 3.1 t/m 3.14 de rapportage over de activiteiten en resultaten per onderdeel.

Actielijnen

Het is aan de Rijksoverheid om het VN-verdrag bij alle relevante beleidsprogramma's en wet- en regelgeving op de agenda te zetten. Elke bewindspersoon is op zijn eigen thema's aanspreekbaar op de implementatie van het VN-verdrag: elke bewindspersoon blijft zelf verantwoordelijk op zijn eigen beleidsterrein en de communicatie hierover. Deze verantwoordelijkheid is binnen *Onbeperkt meedoen!* vertaald naar zeven actielijnen, elk met een doelstelling gebaseerd op het VN-verdrag.

Actielijn	Doel	Coördinatie
Vervoer	Reizigers met een beperking steeds meer zelfstandig gebruik laten maken van het openbaar vervoer; verbetering van de aansluiting tussen doelgroepenvervoer en openbaar vervoer.	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) Op onderdelen i.s.m. Ministerie van VWS
Werk	Mensen met een arbeidsbeperking meer kansen geven op een reguliere baan, en zo bijdragen aan een inclusieve arbeidsmarkt.	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW)
Onderwijs	Alle kinderen toegang tot onderwijs geven en een passend aanbod bieden; begeleiding en ondersteuning beter vindbaar maken voor leerlingen en studenten.	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW)
Bouwen, Wonen en Openbare ruimte	Toegankelijkheid van gebouwen verbeteren; zorgen voor de beschikbaarheid van voldoende geschikte woningen en woonvormen voor mensen met een beperking.	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) Op onderdelen i.s.m. Ministerie van VWS
Participatie en Toegankelijkheid	Meer kansen bieden om mee te doen met sport, cultuur, media en verkiezingen; meer websites en apps toegankelijk maken; informatievoorziening van overheden en andere partijen toegankelijker en begrijpelijker maken.	Op onderdelen: Ministeries van BZK, OCW en VWS
Zorg en Ondersteuning	Goede toegankelijkheid en kwaliteit van zorg en ondersteuning waarborgen, omdat dit voor mensen met een levensbrede en levenslange beperking een eerste randvoorwaarde is om mee te kunnen doen.	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS)
Rijk als organisatie	Als Rijksoverheid een toegankelijke organisatie zijn binnen de inclusieve samenleving: dit betreft fysieke toegang tot de rijksgebouwen, toegang tot websites, informatie en systemen, en als werkgever openstaan voor iedere werknemer.	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK)

Met bovengenoemde actielijnen heeft het kabinet voor deze kabinetsperiode een koers uitgezet om op zeven gebieden merkbare verbeteringen na te streven. Er zijn in Nederland daarnaast veel meer initiatieven rondom de uitvoering van het VN-verdrag in gang gezet. Zie hiervoor de rapportage over de inzet van Nederland aan het VN-comité voor dit VN-verdrag.²⁷

²⁷ Kamerstukken II 2017/18, 33990, nr. 65.

Projecten

Voor gemeenten, bedrijven en organisaties ligt er eveneens een aanzienlijke opgave, waarbij brancheverenigingen een aanjagende rol kunnen spelen. Vanuit het programma zijn de projecten *Iedereen doet mee!*, *MKB Toegankelijk* en *Niets Over Ons Zonder Ons* gestart.

Project	Doel	Uitvoering
Iedereen doet mee!	Gemeenten ondersteunen door goede voorbeelden van koplopergemeenten zichtbaar te maken, onderlinge kennisdeling te stimuleren en diverse handreikingen te publiceren, zoals de handreiking Lokale Inclusie Agenda. vng.nl/rubrieken/onderwerpen/iedereen-doet-mee	Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)
MKB Toegankelijk	Bewustwording over het belang van toegankelijkheid vergroten en inclusief denken in het bedrijfsleven bevorderen (bereik van 50.000 ondernemers); meer keuzemogelijkheden voor mensen met een beperking. www.mkbtoegankelijk.nl	VNO-NCW en MKB-Nederland
Niets Over Ons Zonder Ons	Inzet van ervaringsdeskundigheid bevorderen bij de ontwikkeling en uitvoering van beleid van overheden, instellingen en organisaties. nietsoveronzonderons.nl	De Alliantie: Ieder(in), LFB, MIND en Per Saldo.

3.1 Vervoer

Doel en ambitie

De actielijn *Vervoer* heeft een driedelig doel: reizigers met een beperking steeds zelfstandiger gebruik laten maken van het openbaar vervoer; verbetering van het doelgroepenvervoer; en verbetering van de aansluiting tussen doelgroepenvervoer en openbaar vervoer. Daarom wordt er gewerkt aan het toegankelijk maken van meer haltes en stations, het vergroten van de gebruiksvriendelijkheid en het verder integreren van het doelgroepenvervoer.

Overheden en vervoerders hebben in de contourennota bij het Toekomstbeeld OV 2040 afgesproken om ernaar te streven dat het openbaar vervoer in 2040 volledig toegankelijk is, conform het VN-verdrag. Dit betekent ook dat er bij de introductie van nieuwe diensten oog is voor toegankelijkheid en inclusiviteit en dat mobiliteitsaanbieders zich hiervan bewust zijn.

Om dit uit te werken vindt momenteel overleg plaats tussen het ministerie van IenW, decentrale overheden, vervoerders en vertegenwoordigers van mensen met een beperking. Hierin staat de vraag centraal wat er nog nodig is om zo veel mogelijk mensen met een beperking mee te laten reizen met het openbaar vervoer. Denk daarbij aan de verdere ontwikkeling van toegankelijkheid van haltes, verbetering van informatievoorziening over toegankelijke reizen en aansluiting tussen vervoersmodaliteiten onderling en met de rest van de wereld. Naar verwachting leidt dit tot een bestuursakkoord in het voorjaar van 2021.

Activiteiten en resultaten

- **Toegankelijkheid treinstations**

Met het programma *Toegankelijkheid Stations* maakt ProRail alle treinstations in het hoofdrailnet toegankelijk. In 2019 was het percentage reizigers dat van of naar een toegankelijk station reist 66%. Naar verwachting is dat percentage in 2022 90%. Begin 2021 verschijnt een actualisatierapport, met een beschrijving van de inspanningen rondom toegankelijkheid van ProRail, NS en andere treinvervoerders. De Tweede Kamer ontvangt dit rapport begin 2021.²⁸

- **Toegankelijkheid bus- en tramhaltes**

In bovengenoemd overleg tussen het ministerie van IenW, decentrale overheden, vervoerders en vertegenwoordigers van mensen met een beperking over het beoogde bestuursakkoord komt het toegankelijk maken van meer van bus- en tramhaltes eveneens aan bod.

- **Inzet OV-ambassadeurs**

OV-ambassadeurs organiseren informatiebijeenkomsten, inloopspreekuren en proefreisjes. Zij verlagen de drempel voor mensen die moeite hebben met reizen en dragen bij aan verbetering en behoud van mobiliteit. Doel van hun werk is dat meer reizigers gebruik maken van het openbaar vervoer. Begin 2021 komt er daarom een specifieke uitkering om de inzet van OV-ambassadeurs in de regio te stimuleren. Gemeenten kunnen hier naar verwachting in de loop van 2021 aanspraak op maken.

²⁸ Hiermee wordt naar verwachting voldaan aan de motie Schonis/Van der Graaf, zie *Kamerstukken II 2019/20*, 35300A, nr. 42.

Jan: ‘Zelfstandig reizen met het OV is voor mensen met een visuele beperking supervermoeiend. Geleidelijnen die ov-knooppunten met elkaar verbinden zijn heel belangrijk. Zo kan ik mijn weg vinden van bijvoorbeeld de tram naar de trein.’ Lees het artikel ➔

Reizen op elk moment

De NS biedt op steeds meer stations reisassistentie, waarmee reizigers met een beperking hulp krijgen bij het in- en uitstappen. NS Reisassistentie is inmiddels aan te vragen op 144 stations in Nederland. Sinds februari 2020 zijn hierbij ook de nachttreinen inbegrepen. Zo kunnen reizigers met een beperking op elk moment van de dag én nacht met de trein. Het is sinds kort ook mogelijk om de assistentieverlener op het vertrekperron te ontmoeten, wat de wachttijd verkort.

De NS heeft voor reizigers met een visuele beperking de app *NS-Perronwijzer* geïntroduceerd. Deze app leest actuele vertrektijden voor. Reizigers kunnen zo een laatste check doen zodat ze in de juiste trein stappen.

- **Vernieuwingsagenda Iedereen onderweg**

Iedereen onderweg richt zich op toegankelijker doelgroepenvervoer en openbaar vervoer. Overheden, vervoerders en reizigers met een mobiliteitsbeperking werken samen aan structurele en merkbare verbeteringen in het vervoer. Binnenkort ontvangt de Tweede Kamer een aparte voortgangsrapportage over de vernieuwingsagenda. Deze rapportage gaat uitgebreider in op de resultaten en vervolgstappen. *Iedereen onderweg* heeft drie actielijnen:

1. **Gebruik van het openbaar vervoer stimuleren**

In deze actielijn wordt bijvoorbeeld gewerkt aan verbetering van de betrouwbaarheid van reisinformatie, de monitoring van de werking van liften op stations en verbetering van de toegankelijkheid van stationsomgevingen.

2. **Doelgroepenvervoer efficiënter en klantgericht organiseren**

In deze actielijn wordt onder andere gewerkt aan een analyse van kwaliteitseisen van chauffeurs en de rol van klanttevredenheid hierbij, de gemeentelijke criteria en procedures bij de indicatiestelling en de mogelijkheden voor één loket.

3. **Doelgroepenvervoer en openbaar vervoer beter op elkaar aan laten sluiten**

In deze actielijn is onder meer een tool ontwikkeld waarmee overheden en vervoerders de reizigersvoorwaarden voor een (keten)reis kunnen vastleggen en zijn goede praktijkvoorbeelden in kaart gebracht.

Liften op stations

ProRail voert een project uit waarbij de werking van liften in stations wordt gemonitord. Naar verwachting zullen in 2022 alle liften zijn voorzien van deze monitoring. Hierdoor kunnen reizigers die zijn aangewezen op de lift, bijvoorbeeld door hun beperking, weten of de lift waar zij gebruik van willen maken werkt. ProRail zal deze real time informatie beschikbaar stellen, zodat app bouwers deze in de reisinformatie kunnen opnemen (zoals 9292 en de NS-app).

- **Inclusive Mobility Lab**

Het Inclusive Mobility Lab wil de samenwerking versterken tussen alle partijen die bij Iedereen onderweg betrokken zijn en de basis leggen voor het verspreiden van goede initiatieven. Eind 2019 is er een werkconferentie geweest van dit Lab. Volgens de deelnemers voorzag deze in de

informatiebehoefte die breed leeft. De inzet om regio's te stimuleren om goede voorbeelden over te nemen of te bekijken welke stappen daarvoor nodig zijn, was echter minder geslaagd. De ministeries van VWS en IenW kijken naar mogelijke alternatieven om het Lab te vervolgen.

Samenvatting van de indicatoren

- Het percentage reizigers dat van/naar een toegankelijk station reist is 66% in 2019 (39% in 2016).
- Het percentage toegankelijke bushaltes voor reizigers met een motorische beperking is 45% in 2020 (43% in 2016).
- Het percentage toegankelijke bushaltes voor reizigers met een visuele beperking is 49% in 2020 (43% in 2016).
- Het percentage toegankelijke tramhaltes voor mensen met een beperking is in 2020:
 - Utrecht, visueel: 100%
 - Utrecht, motorisch: 100%
 - Rotterdam, visueel: 44%
 - Rotterdam, motorisch: 87%
 - Den Haag, visueel: 74%
 - Den Haag, motorisch: 89%
 - Amsterdam, visueel: 41%
 - Amsterdam, motorisch: 56%

Zie verder het cijferoverzicht *Onbeperkt meedoen!* – Vervoer.

Toelichting op de indicatoren

- De activiteiten van ProRail op stations vanuit het programma Toegankelijkheid stations leiden tot een steeds hoger percentage reizigers dat van of naar een toegankelijk station reist. Naar verwachting wordt in 2022 een percentage van 90% gehaald. In 2030 voldoen alle stations.
- Uit de indicator over de toegankelijkheid van bushaltes is af te leiden dat er steeds meer haltes toegankelijk worden. Uit de cijfers lijkt naar voren te komen dat in 2020 de toegankelijkheid voor mensen met een motorische beperking daalt ten opzichte van 2019. Dit heeft te maken met de andere manier waarop de toegankelijkheid wordt bepaald. Voorheen bepaalden de wegbeheerders de toegankelijkheid van haltes op basis van diverse criteria, die in de praktijk uiteen konden lopen. Sinds 2020 gebeurt dit echter op basis van gestroomlijnde criteria, namelijk hoogte en breedte van het perron en de aanwezigheid van een geleidelijn. Deze drie criteria zijn afkomstig uit de halteplannen van de decentrale overheden uit 2006. Inmiddels zijn er redenen om die criteria nader aan te scherpen. Daarbij is het de bedoeling dat het voorzieningenniveau op de halte eerder hoger wordt, dan lager. In hoeverre dat invloed heeft op de indicator, is op dit moment niet te bepalen.
- De indicator over de toegankelijkheid van tramhaltes laten een stijging zien. Utrecht voldoet reeds voor 100%. Amsterdam, Den Haag en Rotterdam werken verder aan het toegankelijk maken van de tramhaltes; op termijn worden daar zo veel mogelijk tramhaltes toegankelijk gemaakt.

Vervolgaanpak

Nadat in het voorjaar van 2021 nieuwe afspraken zijn gemaakt met de betrokken stakeholders, zullen deze, waar relevant, in regelgeving worden vastgelegd. Concreet zal dit leiden tot een wijziging van het Besluit en de Regeling Toegankelijkheid van het openbaar vervoer. Denk hierbij bijvoorbeeld aan een aanscherping van de afspraken over het aanpassen van bus- en tramhaltes. In 2021 zullen de procedures voor de aanpassing van de regelgeving worden doorlopen, zodat die in 2022 in werking treedt. Tijdens dit proces kunnen de afspraken uit het bestuursakkoord al wel worden uitgevoerd.

3.2 Werk

Doel en ambitie

Mensen met een beperking zitten meer dan twee keer zo vaak zonder werk als andere mensen. Binnen de actielijn *Werk* wil het ministerie van SZW mensen met een beperking meer kansen geven op een reguliere baan en daarmee bijdragen aan een inclusieve arbeidsmarkt. Het ministerie van SZW doet dit samen met gemeenten, het UWV, de Landelijke Cliëntenraad, Ieder(in), ervaringsdeskundigen, vakbonden, AWWN, VNO-NCW en MKB-Nederland.

Acties in deze actielijn richten zich op:

1. Meer kansen op een baan voor mensen met een arbeidsbeperking;
2. Verbeterde werkgeversdienstverlening;
3. Verbeterde werknemersdienstverlening;
4. Verbeterde verstrekking van werkvoorzieningen.

Invloed van de coronacrisis op de arbeidsmarkt

De coronacrisis heeft grote gevolgen voor de arbeidsmarkt. Mensen met een arbeidsbeperking werken vaker dan gemiddeld met flexibele contracten in sectoren die getroffen zijn door de crisis en hebben dus meer kans om hun baan te verliezen. De afgelopen jaren is voor deze mensen de afstand tot de arbeidsmarkt juist kleiner gemaakt, onder meer via de banenafpraak. De doelgroep banenafpraak betreft een kwetsbare groep mensen op de arbeidsmarkt. Vaak starten deze mensen op een tijdelijke baan. Niet alleen werkgevers, het UWV en gemeenten hebben grote investeringen gedaan om de doelgroep banenafpraak aan het werk te krijgen, ook de mensen met een arbeidsbeperking zelf hebben hierin geïnvesteerd. Het is dan ook essentieel om te voorkomen dat deze investeringen verloren gaan.

Activiteiten en resultaten

• Breed Offensief

De staatssecretaris van SZW heeft eerder een Breed Offensief aangekondigd om meer mensen met een beperking aan het werk te helpen en houden. De inzet is erop gericht om meer mensen met een beperking aan het werk te helpen en (meer) werken aantrekkelijk te maken, door inzet van werkgevers en verbeterde matching van arbeidsregio's. Op 13 februari 2020 is een wetsvoorstel voor het uitvoeren van het Breed Offensief met een wijziging van de Participatiewet bij de Tweede Kamer ingediend.²⁹ Het streven is dat dit wetsvoorstel, onder het voorbehoud van parlementaire goedkeuring, op 1 juli 2021 van kracht wordt.

• Persoonlijke dienstverlening

Vanuit het regeerakkoord is € 40 miljoen beschikbaar gesteld om de persoonlijke dienstverlening te intensiveren die het UWV aanbiedt aan Wajongers en gedeeltelijk arbeidsgeschikten in de WIA. De middelen zijn ingezet voor structurele financiering van de dienstverlening aan Wajongers en aan alle WGA'ers vanaf instroomcohort 2017 in de eerste vijf jaar na instroom in de WIA. Daarnaast is het UWV een effectenonderzoek gestart naar de WGA-dienstverlening. Dit moet inzicht bieden in de mate waarin de dienstverlening bijdraagt aan werkhervatting, de meest effectieve inrichting van de dienstverlening en de vereiste intensiteit ervan. Het onderzoek loopt tot en met begin 2024, met een tussentijdse evaluatie in 2021 en een eindrapportage eind 2024.

• Regionale samenwerking onderwijs

Om de samenwerking tussen gemeenten, het praktijk- en voortgezet speciaal onderwijs en werkgevers te verstevigen zijn 4 brede en 17 smalle samenwerkingsverbanden gerealiseerd.

²⁹ Kamerstukken 2019/20, 34352, nr. 192.

Ronald: ‘In deze baan voel ik mij van waarde. Ik ben slechthorend, maar met wat hulp kan ik anderen toch verstaan. Het project Warm Welkom geeft me de kans om klanten te helpen en mijzelf te ontwikkelen.’
Bekijk het filmpje ➡

Ongeveer 25 jongeren zijn op banen geplaatst. Verder is ondersteunend materiaal ontwikkeld voor alle regio's, waaronder *Werkportretten* en *MatchMagazines*, en zijn inzichten verzameld over de voorwaarden voor duurzame samenwerking tussen de regionale partners.

- **Actieprogramma Werken in de Zorg**

Het actieprogramma heeft meer inzicht gegeven in passende functies in verpleeghuizen voor pro- en vso-leerlingen. Denk aan zorgondersteuner, werk in de catering en horeca, en de huis-houdelijke en facilitaire dienst. In Amsterdam zijn 26 pro-leerlingen gestart met een mboz-traject. Ook in Utrecht zijn jongeren gestart met oriënterende stages. In Friesland zijn jongeren in zowel stages als werk aan de slag gegaan bij twee zorginstellingen. Werken in de Zorg is inmiddels afgerond en het ministerie van SZW organiseert met betrokken partijen een bijeenkomst om de resultaten te delen en te bekijken hoe organisaties de opbrengsten verder kunnen brengen.

- **Pilots praktijkleren mbo**

Met praktijkleren mbo wil het ministerie van SZW voor jongeren zonder startkwalificatie de overgang naar werk versoepelen en de kans op duurzaam werk vergroten. Voor praktijkleren is in 2021 € 63 miljoen euro beschikbaar. Met een kortdurende opleiding op een leerwerkplek kunnen jongeren een mbo-certificaat of een praktijkverklaring halen, die herkenbaar zijn voor werkgevers en onderwijsinstellingen. Het is de gezamenlijke ambitie van de ministeries van SZW en OCW, de VNG, Divosa, het UWV, de MBO Raad, de NRTO, SBB en sociale partners om praktijkleren en de benodigde samenwerking tussen de domeinen mbo en Werk & Inkomen structureel te verankeren in de arbeidsmarktregio's.

- **Project *Simpel Switchen in de Participatieketen***

In het project *Simpel Switchen* zijn acties gestart langs vier sporen³⁰:

1. Mensen moeten vanuit een uitkering makkelijker kunnen gaan werken en weer terugvallen als dit toch of tijdelijk niet lukt;
2. Beter inzicht in de financiële gevolgen van aan het werk gaan;
3. Meedoen op de best passende plek;
4. Continuïteit in begeleiding en integrale ondersteuning.

Het ministerie van SWZ werkt samen met Divosa en vele partners hard aan de uitwerking hiervan. Enkele opbrengsten tot nu toe zijn:

- Een aanpassing van de Wajong, zodat het recht op Wajong herleeft bij uitval uit werk;
- Creatieve oplossingen met betrekking tot het aan- en uitzetten van de bijstandsuitkering;
- De Rekentool [Uitkering naar Werk](#) die door het Nibud is ontwikkeld;
- De handreiking [Simpel switchen van dagbesteding naar werk](#) van de Programmaraad.

- **Innovatie en technologie op de werkvloer**

Drie beleidsinitiatieven vormen een keten van innovatie in technologie en het daadwerkelijk inzetten daarvan op de werkvloer:

1. **Challenge *Inclusie door Technologie***

Het ministerie van SZW heeft een challenge georganiseerd in samenwerking met het UWV en de Coalitie voor Inclusie en Technologie. Hieruit zijn zeven [pilots](#) voortgekomen om innovatieve hulpmiddelen te testen in de praktijk.³¹ De hulpmiddelen met bewezen meerwaarde kunnen

³⁰ Kamerstukken 2019/20, 34352, nr. 188. Voor het einde van 2020 ontvangt de Tweede Kamer de volgende voortgangsbrief over *Simpel Switchen*.

³¹ Zie voor informatie over de pilots en de betrokken partijen: www.technologievoorinclusie.nl.

komend jaar worden doorontwikkeld voor opschaling. De Coalitie krijgt een vervolg, gericht op blijvende samenwerking tussen alle publieke en private stakeholders. De ervaring met de Coalitie laat zien hoe belangrijk het is om randvoorwaarden voor innovatie te blijven creëren bij werkgevers.

2. Pilot generieke werkgeversvoorzieningen

Op 1 maart 2020 is bij het UWV een pilot gestart met generieke werkgeversvoorzieningen. Werkgevers kunnen een subsidie aanvragen voor meerkosten van hun inclusieve werkplek-aanpassing tot € 1 miljoen. Deze schaalvergroting geeft werkgevers meer ruimte voor technologische innovatie. Voor de pilot is € 8 miljoen beschikbaar gesteld in 2020, met verlenging in 2021 en 2022 op basis van de experimenteerwetgeving.

3. Innovatiefonds

Het afgelopen jaar is een verkenning uitgevoerd naar een sociaal innovatiefonds, met oog op verregaande samenwerking met marktpartijen. Het doel van het fonds is het bij elkaar brengen van publieke en private financiers, zodat werkgevers zelf kunnen investeren in een inclusieve werkplek voor mensen met een arbeidsbeperking. De gebleken behoefte bij werkgevers geeft voldoende aanleiding om komend jaar vervolgonderzoek te doen naar het ontwerp van een sociaal innovatiefonds. Een pilot met drie werkgevers start in 2021.

• Regionale werkgeversdienstverlening

Met wijzigingen in de SUWI-regelgeving³² zet de staatssecretaris van SZW in op versterking van de samenwerking tussen het UWV en gemeenten rondom de werkgeversdienstverlening en het matchen in arbeidsmarktregio's. Werkgevers en werkzoekenden moeten elkaar beter weten te vinden op hun eigen regionale Werkgeversservicepunt (WSP). De dienstverlening op het WSP richt zich op de brede doelgroep werkzoekenden met afstand tot arbeidsmarkt, waaronder mensen met een arbeidsbeperking, maar ook op de extra toestroom aan werkzoekenden vanwege de coronacrisis. Om de herkenbaarheid van het WSP bij werkgevers te vergroten loopt momenteel de campagne [Werkgeversanno.nu](https://werkgeversanno.nu). Daarnaast is er een *Dashboard Arbeidsmarktinformatie* in ontwikkeling, als uitbreiding op bestaande arbeidsmarktinformatie van het UWV.

Horecatalenten met een beperking

De Foodhall in Breda zet zich in voor inclusief werkgeverschap. De komende jaren moeten ruim honderd mensen aan een betaalde baan zijn geholpen: mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking of mensen die extra coaching en begeleiding nodig hebben.

In september 2020 is er een horeca-talentenjacht aangekondigd bij de Foodhall. De talentenjacht vormt een opstap naar betaald werk in de horeca. De gemeente Breda, BANK15, Social Capital en de Foodhall hebben een samenwerkingsovereenkomst ondertekend. Het is de bedoeling dat kandidaten ook de kans krijgen om door te stromen naar andere werkgevers in Breda.

³² Op 7 juli is het aangepast Besluit SUWI gepubliceerd (Staatsblad, 2020/228), de publicatie van de onderliggende Regeling SUWI is beoogd op 1 oktober. Per 1 januari 2021 treden de wijzigingen in werking.

Samenvatting van de indicatoren

- Het aantal mensen werkzaam onder de Wet banenafpraak, op een beschutte werkplek onder de Wsw, of in de Participatiewet bedroeg 167.089 in 2019 (137.894 in 2016).
- Het aantal banen voor mensen uit de doelgroep banenafpraak bedroeg 136.794 in 2019 (97.733 in 2016).

Zie verder het cijferoverzicht *Onbeperkt meedoen! – Werk*.

Toelichting op de indicatoren

- Uit de indicatoren blijkt dat het totale aantal kwetsbare mensen met een arbeidsbeperking werkzaam onder de Wet banenafpraak, op een beschutte werkplek onder de oude Wet sociale werkvoorziening (Wsw) of in de Participatiewet, in 2019 verder is toegenomen naar ruim 167.000. Waar de omvang van de groep Wsw'ers daalt, omdat er sinds de inwerkingtreding van de Participatiewet geen nieuwe mensen meer instromen, neemt het aantal mensen werkend onder de banenafpraak of op een beschutte werkplek toe. Per saldo werken in 2019 ruim 5.000 meer mensen met een arbeidsbeperking dan in 2018.
- De algemene indicatoren, waarin de arbeidsparticipatie en werkloosheid van mensen met een arbeidsbeperking wordt vergeleken met de gehele (beroeps)bevolking zijn dit jaar niet geactualiseerd. Door een tijdelijke wijziging in de totstandkoming van een van de bronnen, konden de nodige berekeningen niet gemaakt worden. Over 2020 zullen de indicatoren weer vastgesteld worden en zullen ook de eventuele effecten van de coronacrisis zichtbaar worden.

Vervolgaanpak

De impact van de coronacrisis op de economie houdt aan en zal ook in 2021 bepalend zijn voor de arbeidsmarkt. Naar verwachting herstelt de economie zich deels, maar zal de werkloosheid verder oplopen. Het kabinet richt zich het komende jaar dan ook op het behouden van de werkgelegenheid. In de veranderde economie is er aandacht voor de mensen die bovenmatig worden getroffen, zoals mensen met een arbeidsbeperking. De afgelopen jaren heeft het kabinet hard gewerkt aan hervormingen van de arbeidsmarkt en sociale zekerheid. Het komende jaar gaat het kabinet door op die ingeslagen weg.

3.3 Onderwijs

Doel en ambitie

Alle kinderen en jongeren moeten toegang hebben tot onderwijs en een aanbod krijgen dat bij hen past. Onderwijsondersteuning en begeleiding moeten goed vindbaar zijn. Deze zaken staan centraal in de actielijn *Onderwijs*.

De maatregelen zijn gericht op:

1. Het in kaart brengen en verminderen van drempels voor leerlingen en studenten rondom de toegankelijkheid en invulling van onderwijs;
2. Een verkenning samen met het veld omtrent de toekomst van inclusiever onderwijs;
3. Het verbeteren van de aansluiting tussen onderwijs en zorg.

Samen leren onder één dak

Eduwiek is een onderwijsconcept waarin regulier en speciaal voortgezet onderwijs elkaar versterken. Leerlingen van het praktijkonderwijs en vmbo, het speciaal voortgezet onderwijs en leerlingen met een beperking uit het woonzorgcentrum krijgen les in één gebouw. Iedere school heeft zijn eigen plekje, met een eigen plein en ingang. De scholen delen praktijkruimtes, zoals een leskeuken, praktijklokalen voor hout en metaal, een winkel en een simulatiewoonhuis.

Eduwiek biedt onderwijscombinaties die afgestemd zijn op de mogelijkheden van elke leerling. Een expertiseteam zorgt voor passende ondersteuning. Het totale aanbod aan onderwijs, begeleiding en zorg is beschikbaar voor iedere leerling, van het praktijkonderwijs tot en met het gymnasium.

Activiteiten en resultaten

- **Evaluatie passend onderwijs**

In 2014 is passend onderwijs ingevoerd. Dit jaar is aan de hand van een wetenschappelijke evaluatie van passend onderwijs, een veldtraject met partijen en diverse andere bronnen een analyse gemaakt van de effecten van 5 jaar passend onderwijs. Onderdeel van de beleidsnota Evaluatie en verbeteraanpak passend onderwijs is ook de ontwikkeling van een toekomstagenda voor passender en inclusiever onderwijs. Ten behoeve van de evaluatie en de verbeteraanpak vond het afgelopen jaar het veldtraject passend onderwijs plaats, waarin meer dan 80 mensen betrokken waren die dagelijks met passend onderwijs te maken hebben. Daarnaast is met koepelorganisaties rondom onderwijs en zorg gesproken over verschillende scenario's om passend onderwijs inclusiever te maken. De opbrengsten van het veldtraject en de uitwerking van de verschillende inclusiescenario's vullen de beleidsevaluatie van het NRO en het advies *Steeds Inclusiever* van de Onderwijsraad aan. De toekomstagenda vormt een onderdeel van de beleidsreactie passend onderwijs voor het basis- en voortgezet onderwijs en het mbo. De Tweede Kamer heeft de beleidsreactie op 4 november 2020 ontvangen.³³

33 Kamerstukken 2020/21, 31497, nr. 371

Marloes (moeder Julie): ‘Het is mooi om te zien hoe welkom Julie is. Ze leest dagelijks mee in de reguliere groep 4. Dit motiveert Julie enorm: haar leesniveau is even hoog als dat van haar leeftijdgenoten zonder beperking.’ Lees het artikel ➡

- **Experimenteerregeling regulier en speciaal onderwijs**

Op 24 juni 2020 is de Beleidsregel experimenten samenwerking regulier en speciaal onderwijs 2020 afgekondigd. Deze regeling maakt samenwerking mogelijk tussen het basisonderwijs, speciaal basisonderwijs en het speciaal onderwijs, en tussen het voortgezet onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs. Aan een soortgelijk experiment deden in het schooljaar 2018-2019 twee scholen en in schooljaar 2019-2020 vijf scholen mee. Momenteel zijn er 15 aanvragen ontvangen; vanwege de coronacrisis zijn dit er minder dan verwacht en zullen dit er volgend jaar meer zijn. Verder lopen er gesprekken om de Samen naar School-klassen van de NGSK duidelijker te positioneren in het reguliere onderwijs.

- **Aansluiting onderwijs en zorg**

Het ministerie van OCW en het ministerie van VWS werken samen om onderwijs en zorg beter met elkaar te verbinden. Een greep uit de acties:

- Stimuleren van integraal maatwerk met onderwijs-zorgarrangementen;
- Het creëren en versterken van de benodigde randvoorwaarden om (school)uitval te voorkomen;
- Verdubbelen van de financiële regeling voor EMB-leerlingen;
- Ondersteunen van zorgarrangeurs op scholen bij het regelen van zorgfinanciering;
- Starten met een pilot met collectieve financiering van zorg in onderwijstijd in twee regio's;
- Ondersteunen van lokale en regionale samenwerking door middel van het programma *Met Andere Ogen*, onder andere in 11 inspiratieregio's.

Over de voortgang en de vervolgstappen van deze samenwerking is de Tweede Kamer op 10 november 2020 in de derde Onderwijs- en zorgbrief geïnformeerd.

- **Toegankelijkheid krijgt aandacht in IBO onderwijshuisvesting**

Op 15 september 2020 is er een werkgroep ingesteld die op dit moment een interdepartementaal beleidsonderzoek (IBO) verricht op het gebied van onderwijshuisvesting.³⁴ De fysieke toegankelijkheid van onderwijshuisvesting en toegankelijkheid van informatie en communicatie worden in dit onderzoek meegenomen. Ook wordt er in het IBO rekening gehouden met de koers die wordt ingezet richting inclusiever onderwijs en de eisen dit aan schoolgebouwen stelt.

- **Pilots nabegleiding in het mbo**

De afgelopen periode zijn er twee pilots uitgevoerd, gericht op de sluitende overgang van het mbo-onderwijs naar de arbeidsmarkt. Eind dit jaar volgt de eindrapportage. Het eventueel wettelijk vastleggen van een nazorgverplichting is aan een volgend kabinet.

- **VN-intentieverklaringen in het hoger onderwijs**

Steeds meer hogeronderwijsinstellingen hebben de VN-intentieverklaring ondertekend.³⁵ Hiermee onderschrijven zij de ambitie van het VN-verdrag en koppelen daar doelstellingen binnen hun eigen organisatie aan. Deze instellingen komen als werkgroep bijeen om kennis uit te wisselen. Binnenkort start een online serie die de impact van de ondertekening van de VN-intentieverklaring laat zien. Daarnaast heeft het Expertisecentrum Inclusief Onderwijs (voorheen Expertisecentrum handicap + studie) met hogeronderwijsinstellingen een Landelijke Werkgroep Studentenwelzijn opgericht. Deze werkgroep heeft onder andere een handreiking gepubliceerd (zie onder) en een inspiratiedag georganiseerd.

34 <https://wetten.overheid.nl/BWBR0044202/2020-10-13>

35 Universiteit Leiden (2018), NHL Stenden Hogeschool (2018), Vrije Universiteit Amsterdam (2018), Hanzehogeschool (2018), Hogeschool Utrecht (2018), Universiteit Utrecht (2018), Universiteit van Amsterdam (2018), Technische Universiteit Delft (2018), Fontys Hogescholen (2019), Tilburg University (2019), Erasmus Universiteit Rotterdam (2019), Hogeschool Windesheim (2019), Maastricht University (2020) en Technische Universiteit Eindhoven (2020).

Drempelvrij studeren

Op dinsdag 13 oktober 2020 tekende rector Frank Baaijens namens het College van Bestuur van de Technische Universiteit Eindhoven de intentieverklaring rond de implementatie van het VN-verdrag in het hoger onderwijs. De universiteit wil toegankelijk zijn voor alle studenten, zodat een beperking geen belemmering hoeft te zijn om te kunnen studeren.

Studenten aan de Technische Universiteit Eindhoven die tijdens hun studie behoefte hebben aan extra ondersteuning, bijvoorbeeld door een functiebeperking, chronische ziekte of door psychische klachten, worden op verschillende manieren ondersteund om hun studie zo succesvol mogelijk te laten verlopen. Ook het speciale programma Study+ helpt studenten daarbij.

- **Informatievoorziening en begeleiding in het hoger onderwijs**

Studenten blijken vaak niet goed op de hoogte van de voorzieningen bij hogescholen en universiteiten, DUO en gemeenten. Voortaan kunnen zij online informatie vinden op de website www.studeermeteenplan.nl en op de factsheet *Slim studeren*. Daarnaast is de website www.hotoegankelijk.nl in de maak, met informatie voor studenten met een ondersteuningsvraag. De Landelijke Werkgroep Studentenwelzijn heeft de *Handreiking studentenwelzijn in coronatijd* uitgebracht, om hoger onderwijsinstellingen te ondersteunen in het verminderen van stress bij studenten met een ondersteuningsvraag.³⁶

- **Pilot aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt**

WerkLab is een samenwerkingsverband tussen de HAN, ROC Nijmegen, Radboud Universiteit, WerkBedrijf Rijk van Nijmegen en het UWV Werkbedrijf. Inmiddels zijn er bij de HAN/ROC Nijmegen en de Radboud Universiteit twee jobfinder/jobcoaches gestart om studenten met een ondersteuningsbehoefte te helpen bij de overgang van opleiding naar passend werk.

Samenvatting van de indicatoren

- De gemiddelde tevredenheidsscore over de relatie met de school van ouders met een kind in het regulier primair en voortgezet onderwijs (met of zonder extra ondersteuning) of het speciaal onderwijs (met een indicatie) lag op een schaal van 5 tussen de 4,00 en 4,23 in het schooljaar 2015–2016.
- 32% van de mbo-studenten vindt de hulpmiddelen en aanpassingen op school voor de beperking die de student heeft in 2020 (heel) goed.
- 47% van de studenten in het hoger onderwijs met een functiebeperking, ziekte of aandoening zijn in 2019 (zeer) tevreden over de voorzieningen die de onderwijsinstelling aanbiedt om het studeren te vergemakkelijken.

Zie verder het cijferoverzicht *Onbeperkt meedoen! – Onderwijs*.

³⁶ Zie www.rijksoverheid.nl/documenten/brochures/2020/07/16/handreiking-studentenwelzijn-in-coronatijd.

Toelichting op de indicatoren

- Er is na de meting van 2015-2016 geen wetenschappelijk verantwoorde meting van de indicatoren in het basis- en voortgezet onderwijs gedaan. Uit de evaluatie van het passend onderwijs kwam wel naar voren dat 'ouders en leerlingen in meerderheid wel tevreden zijn over de geboden ondersteuning en over de communicatie met de school, al hebben ouders die te maken hebben met verschillende instanties (school, jeugdhulp, zorg) nog last van bureaucratie. Verder zijn ouders minder "ontzorgd" dan was verwacht. (...) Ongeveer een kwart van de ouders is niet tevreden. Passend onderwijs heeft ook bij hen hoge verwachtingen gewekt die niet zijn uitgekomen.'³⁷ Er is een dashboard in ontwikkeling voor de monitoring van het passend onderwijs na 2020, waarop de indicatoren voor de voortgangsrapportage van *Onbeperkt meedoen!* zullen worden geplaatst.

Vervolgaanpak

In nauwe samenspraak met alle betrokkenen gaat het ministerie van OCW, parallel aan het integraal verbeteren van passend onderwijs, expliciet inzetten op inclusiever onderwijs. Hiervoor is een routekaart ontwikkeld. Wanneer de Tweede Kamer kan instemmen met het verbeterplan en de routekaart wordt alles omgezet naar een verbeterprogramma.

37 Ledoux, G. & Waslander, S., m.m.v. Eimers, T. (2020). *Evaluatie Passend Onderwijs*. Eindrapport mei 2020. Amsterdam: Kohnstamm Instituut, p. 24.

3.4 Bouwen, Wonen en Openbare ruimte

Doel en ambitie

De actielijn *Bouwen en Wonen* is erop gericht om de toegankelijkheid van de openbare ruimte en gebouwen te verbeteren en te zorgen voor voldoende geschikte woningen en woonvormen voor mensen met een beperking.

Binnen de actielijn ligt de focus op vier thema's:

1. Eenduidige richtlijnen voor toegankelijk (ver)bouwen;
2. Onderzoek naar extra toegankelijkheidseisen in het Bouwbesluit;
3. Stimuleren van voldoende geschikte en beschikbare woningen;
4. Inventarisatie knelpunten toegankelijkheid van de openbare ruimte.

Activiteiten en resultaten - Bouwen

• **Bouwregelgeving omtrent toegankelijkheid**

De minister van BZK heeft in juni 2019 met een Kamerbrief wijzigingen in de bouwregelgeving aangekondigd om woningen en gebouwen toegankelijker te maken.³⁸ De wijzigingen betreffen:

- Voor drempels op *alle* toegangen van een woning geldt de 20 millimeter-eis;
- Bij alle nieuwe voor publiek toegankelijke gebouwen moet in ieder geval de hoofdtoegang over een goed toegankelijke drempel van maximaal 20 millimeter beschikken;
- Trappen in nieuwe voor publiek toegankelijke gebouwen moeten voor mensen met een visuele en fysieke beperking beter toegankelijk zijn;
- Toegangen van zowel woningen als gebouwen vanaf de openbare weg moeten beter bereikbaar zijn, ook voor mensen met een rolstoel;

• **Richtlijn voor toegankelijk bouwen**

In het actieplan *Toegankelijkheid voor de Bouw* hebben partijen geconstateerd dat er geen eenduidige richtlijn is voor toegankelijk (ver)bouwen. Het ministerie van BZK heeft eind 2019 in afstemming met betrokken partijen en ervaringsdeskundigen de opdracht gegeven aan de NEN om deze richtlijn te ontwikkelen. De NEN heeft in 2020 een normcommissie en werkgroepen ingesteld, waaraan alle betrokken partijen en ervaringsdeskundigen deelnemen. Naar verwachting duurt het circa twee jaar voor de richtlijn ontwikkeld zal zijn.

Activiteiten en resultaten - Wonen

• **Taskforce Wonen en Zorg**

De VNG, Actiz, Aedes en de ministeries van BZK en VWS zijn samen de Taskforce Wonen en Zorg gestart. Het is de bedoeling dat alle gemeenten uiterlijk eind 2020 de opgave voor alle mensen met een ondersteunings- of zorgbehoefte hebben bepaald. De Taskforce richt zich primair op ouderen, maar in de praktijk nemen gemeenten ook andere groepen met een zorg- en/of ondersteuningsvraag mee. De Taskforce faciliteert en stimuleert gemeenten om op lokaal niveau een 'woon-zorgafpraak' te maken met woningcorporaties en zorgaanbieders. De ambitie is dat eind 2021 alle gemeenten een dergelijke afspraak hebben gemaakt, al is hierbij vanwege de coronacrisis enkele maanden tot een half jaar vertraging verwacht. De Taskforce is een najaarsoffensief gestart, om gemeenten aan te sporen tot het maken van woonzorganalyses en -visies.

³⁸ Zie www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/06/12/kamerbrief-over-actieplan-toegankelijkheid-voor-de-bouw-voornemens-met-betrekking-tot-de-bouwregelgeving.

Ed: ‘Toegankelijk bouwen is gelijkwaardig bouwen. Ruimte scheppen om te kunnen bewegen. Techniek inzetten om een beperking te compenseren. En esthetisch ontwerpen, zodat een woonomgeving niet “aangepast” oogt. Dat geeft mensen hun zelfstandigheid terug.’
Lees het artikel ➡

- **Woonwensen van mensen met een beperking**

Het rapport *Maatwerk in wonen: Verkenning van de aard en de omvang van zelfstandige woonwensen van mensen met een beperking* is op 27 februari 2020 naar de Tweede Kamer gestuurd.³⁹ Het rapport laat zien dat de woonbehoeften van mensen met een beperking in hoge mate varieert. Faciliteren van zelfstandig wonen van mensen met beperkingen moet daarom altijd op maat gebeuren. Het rapport signaleert knelpunten als een te klein lokaal woningaanbod, wachtlijsten voor aangepaste woningen, te hoge huur- en koopprijzen en het gebrek aan mantelzorg-, aanleun- en kangoeroewoningen. Daarnaast is er niet voor iedereen adequate zorg, ondersteuning en/of aanpassingen voorhanden.

- **Prestatieafspraken over toegankelijkheid**

Het ministerie van BZK heeft het onderwerp toegankelijkheid in prestatieafspraken tussen gemeenten, woningcorporaties en huurderorganisaties laten onderzoeken.⁴⁰ Het blijkt dat 97% van de onderzochte prestatieovereenkomsten afspraken bevatten over toegankelijkheid, kwetsbare bewoners of specifieke woonvormen. Partijen richten zich nadrukkelijk op toegankelijkheid, door informatievoorziening, aanpassingen in de bestaande voorraad en het stellen van extra toegankelijkheidseisen aan nieuwbouw. De focus ligt daarbij wel meer op ouderen dan op mensen een beperking.

Activiteiten en resultaten - Openbare ruimte

- **Toegankelijkheid in de Nationale Omgevingsvisie**

Met de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) geeft het Rijk een langetermijnvisie op de toekomst en de ontwikkeling van de leefomgeving in Nederland. Op 11 september heeft het kabinet de NOVI gepubliceerd. Het onderdeel *Waarborgen van een goede toegankelijkheid van de leefomgeving* is nu opgenomen in de lijst met nationale belangen. Naast de NOVI heeft het kabinet een uitvoeringsagenda, met daarin onder andere de programma's *Gezonde leefomgeving* en *Verstedelijking en wonen*, waarin toegankelijkheid ook een rol zal spelen.

- **Gezonde lokale leefomgeving**

Het RIVM onderzoekt welke kennis gemeenten kunnen inzetten om de gezondheid in de openbare ruimte te stimuleren. Het RIVM kijkt naar de kennisbehoefte omtrent gezondheidsbevordering, toegankelijkheid, milieu, sport en bewegen, en infectieziekten. Daarbij maakt het RIVM een strategische analyse, die als input dient voor het bovengenoemde programma *Gezonde leefomgeving*. In april 2021 levert het RIVM het onderzoek op, aan de hand waarvan het ministerie van VWS een actieprogramma zal opstellen.

³⁹ Kamerstukken 2019/20, 32757, nr. 167

⁴⁰ Kamerstukken II 2019/20, 32847, nr. 653.

Het Inclusieve Park

Ruimtelijk ontwerper Wouter Corvers bedacht een toegankelijk park met zo min mogelijk prikkels, belemmeringen en obstakels. Het Inclusieve Park, in hartje Den Bosch, moest voor iedereen geschikt zijn, ongeacht hun type beperking. Corvers overlegde daarom met negentien mensen met een beperking. Hij wilde toegankelijke elementen slim op elkaar afstemmen: wat werkt voor rolstoelgebruikers, zou bijvoorbeeld juist storend kunnen zijn voor mensen met een visuele beperking.

Het Inclusieve Park was een tijdelijk experiment, vooruitlopend op het toekomstige Zuid-Willemspark in Den Bosch. De ervaringen die werden opgedaan met het Inclusieve Park zullen worden gebruikt bij de aanleg van het definitieve park.

Samenvatting van de indicatoren

- 81,1% van de huishoudens met een huisgenoot met een beperking gaf in 2018 aan (zeer) tevreden te zijn met de woning. Voor huishoudens zonder een huisgenoot met een beperking ging dit om 85,5%.
- 87% van de mensen met een beperking gaf in 2019 aan dat winkels vrijwel altijd toegankelijk zijn (84% in 2016).
- 82% van de mensen met een beperking gaf in 2019 aan dat openbare gebouwen vrijwel altijd toegankelijk zijn (84% in 2016).
- 85% van de mensen met een beperking gaf in 2019 aan dat parken en groenvoorzieningen vrijwel altijd toegankelijk zijn (83% in 2016).

Zie verder het cijferoverzicht *Onbeperkt meedoen!* – Bouwen en Wonen.

Toelichting op de indicatoren

- De opgenomen indicatoren over de toegankelijkheid van en tevredenheid met woningen komen uit het CBS Woononderzoek. Deze indicatoren gaan over het jaar 2018. Dit onderzoek wordt niet elk jaar uitgevoerd. De vervolgmeting van deze indicatoren vindt plaats in 2021 en de resultaten zijn beschikbaar in 2022.
- De indicatoren over de ervaren toegankelijkheid van de openbare ruimte komen uit de Nivel Participatiemonitor. Voor deze indicatoren zijn gegevens over 2019 beschikbaar.
- De indicatoren uit beide bronnen laten overwegend positieve ervaringscijfers zien, maar hier vindt wel een vertekening plaats. Verhalen en signalen van belangenorganisaties laten zien dat mensen met een beperking bij de toegankelijkheid van woningen en de openbare ruimte ook veel drempels ervaren.

Vervolgaanpak

Het actieplan *Toegankelijkheid voor de Bouw* wordt in 2021 verder uitgevoerd. Vanuit dit actieplan werkt de NEN-normcommissie aan de oplevering van een eenduidige norm voor toegankelijk bouwen. De Taskforce Wonen en Zorg blijft stimuleren dat gemeenten op lokaal niveau een ‘woonzorgafspraken’ maken. Via een Uitvoeringsagenda wordt uitvoering gegeven aan de Nationale Omgevingsvisie, waarin toegankelijkheid als belang is opgenomen.

3.5 Participatie en Toegankelijkheid

Doel en ambitie

De actielijn *Participatie en Toegankelijkheid* wil mensen met een beperking meer kansen bieden om mee te doen op terreinen als sport, cultuur en media. Bovendien is het de bedoeling om meer websites en apps toegankelijk te maken en de informatievoorziening vanuit (semi-)overheden en andere partijen begrijpelijker te maken.

Activiteiten en resultaten - Sport

- **Platform Uniek Sporten**

Uniek Sporten is een online sportcommunity om mensen met een beperking van inactief naar actief sporten en bewegen te brengen. Het biedt een overzicht van het sport- en beweegaanbod in alle regio's in Nederland: 3.400 sportaanbieders met 5.600 activiteiten op 3.815 sport- en beweeglocaties. Vanaf de start in 2017 heeft *Uniek Sporten* bijna 900.000 bezoekers; in 2019 waren er bijna 400.000 unieke bezoekers. Het platform zorgt voor de instroom en doorstroom van sporters met een beperking en voorkomt uitstroom.

- **Lokale sportakkoorden**

In 2019 is de implementatie van het Nationaal Sportakkoord gestart. In totaal zijn 339 lokale akkoorden afgesloten, door 355 gemeenten. Uit de analyse van de eerste 39 lokale sportakkoorden, die in november 2019 zijn ondertekend, blijkt dat het thema inclusief sporten en bewegen 35 keer benoemd en uitgewerkt is.⁴¹ Dit betekent dat in deze eerste akkoorden resultaatafspraken zijn gemaakt binnen het thema inclusief sporten.

- **Uitbreiding sportvervoersvoorziening**

De sportvervoersvoorziening voor teamsporters met een ernstige lichamelijke beperking is opgesplitst in de uitvoering van het vervoer door vervoersbedrijf Qarin en de coördinatie door Stichting Special Heroes. Stichting Special Heroes werkt de komende twee jaar aan een uitbreiding van de voorziening en zoekt hiervoor de samenwerking met gemeenten, regio's en andere partijen. Individuele sporters met een ernstige lichamelijke beperking, en mogelijk ook trainers, kunnen op termijn ook gebruik gaan maken van de vervoersvoorziening.

- **Handreiking Sporthulpmiddelen en fonds**

Stichting Special Heroes heeft de Handreiking Sporthulpmiddelen uitgebracht, die aan de Tweede Kamer toegestuurd is. Deze handreiking ondersteunt de praktijk bij het transparant regelen van sporthulpmiddelen voor mensen met een beperking. Het komende jaar wordt de handreiking getest in een aantal pilots en op basis hiervan in 2021 aangepast. Voorts heeft de minister voor Medische Zaken en Sport toegezegd om € 1 miljoen te investeren in een fonds voor sporthulpmiddelen, als aanvulling op de bestaande Wmo-voorzieningen en mogelijkheden binnen de Zvw. Het fonds zal begin 2021 starten.

- **Toegankelijke sport- en beweegaccommodaties**

Via de *Subsidieregeling stimulerende bouw en onderhoud sportaccommodaties* kunnen amateursportorganisaties investeren in de toegankelijkheid van hun accommodaties. Deze regeling vanuit het ministerie van VWS loopt tot en met 1 januari 2024. Verdere gegevens zijn nog niet beschikbaar; deze volgen in het najaar in het Jaarrapport Duurzame Sportinfrastructuur 2020.

⁴¹ Uit de analyse van het Mulier Instituut (*Monitor Sportakkoord 'Sport verenigt Nederland'*, juni 2020) blijkt dat meerdere doelgroepen aandacht krijgen bij de uitwerking van het thema inclusief sporten en bewegen. De doelgroep beperking/handicap staat in de top vijf van meest gebruikte termen.

Astrid (moeder Rayleigh): ‘In onze omgeving zijn weinig sporten geschikt voor rolstoelgebruikers. Gelukkig las ik over een sportclinic met rolstoeltennisser Maikel Scheffers. Rayleigh was meteen verkocht en is nu wekelijks op de tennisbaan te vinden.’ [Lees het artikel ➡](#)

- **Aanpassingen *Healthy athletes* en *Play Unified***

Vanwege de coronacrisis zijn dit jaar de nationale spelen en daarmee de activiteiten rondom de Special Olympics aangepast of uitgesteld. Het *Play Unified*-programma vindt veelal online plaats, waarbij het gezamenlijke sporten op de lange termijn gepland wordt. Binnen *Healthy athletes* zijn de gezondheidschecks van atleten uitgesteld naar de volgende editie van de nationale spelen. Het *Special Olympics Health congres* vindt nu online plaats, op 23 november.

- **Online trainingstool**

Het ministerie van VWS heeft toegezegd om te investeren in een online tool waarmee mensen met een beperking in coronatijd thuis kunnen sporten. Daarna blijft de tool via *Uniek Sporten* bruikbaar als online personal trainer. De Hogeschool van Amsterdam, Reade en VirtuaGym ontwikkelen de tool. Naar verwachting komt de tool binnenkort beschikbaar.

- **Ongehoord Sportief**

Koninklijke Nederlandse Doven Sport Bond, Gehandicaptensport Nederland en WinterWerkt zijn per 1 januari 2020 gestart met het traject *Ongehoord Sportief*, dat gefinancierd wordt door het ministerie van VWS en NOC*NSF. Het hoofddoel van *Ongehoord Sportief* is de integratie van sporters met een auditieve beperking in de reguliere sportbeoefening.

Activiteiten en resultaten - Cultuur

- **Programma Cultuurparticipatie**

Het Programma Cultuurparticipatie is een samenwerking tussen het ministerie van OCW, het Landelijk Kenniscentrum voor Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) en het Fonds voor Cultuurparticipatie en richt zich op het wegnemen van fysieke, sociale of psychische drempels voor het meedoen aan cultuur. Het ministerie OCW stelt jaarlijks ruim € 5 miljoen beschikbaar. Het programma loopt tot 2024.

- **Code Diversiteit en Inclusie**

De Code Culturele Diversiteit is in 2019 omgedoopt naar de Code Diversiteit en Inclusie (Codedi). In de Codedi zijn nu meer vormen van diversiteit opgenomen, waaronder beperking, gender en opleidingsniveau. De gedragscode is gemaakt voor en door de culturele en creatieve sector. In de gedragscode staat het doel dat de culturele en creatieve sector een afspiegeling is van de diversiteit van de Nederlandse samenleving. De instellingen in de culturele basisinfrastructuur onderschrijven de Codedi. De minister van OCW is periodiek met hen in gesprek over toepassing van de gedragscode.

- **Week van de Toegankelijkheid 2019**

Tijdens de Week van de Toegankelijkheid in 2019 heeft de minister van OCW gesproken met ervaringsdeskundigen, belangenorganisaties en vertegenwoordigers uit de popmuzieksector. Aan bod kwamen onder meer de fysieke toegankelijkheid van popconcerten en de toegankelijkheid van websites en kaartverkoop. De British Council heeft na deze bijeenkomst de toegankelijkheidsgids van *Attitude is Everything* in het Nederlands gepubliceerd.

- **Onderzoek toegankelijkheid cultuurinstellingen**

Naar aanleiding van een motie van de Kamerleden Asscher en Ellemée is de toegankelijkheid van culturele instellingen voor mensen met een beperking onderzocht.⁴² Het eindrapport is op

42 Kamerstukken II 2019/20, 35300-VIII, nr. 94.

6 oktober 2020 naar de Tweede Kamer gestuurd⁴³, met een samenvatting in eenvoudige taal⁴⁴ en gebarentaal.⁴⁵ In de cultuursector zijn diverse initiatieven die de toegankelijkheid verbeteren. Zoals voorstellingen met gebarentolk, schrijftolk en audiodescriptie, tastbare kunstwerken en prikkelarme rondleidingen. Tegelijkertijd zijn er in sommige gevallen ook nog drempels in de cultuursector. Het onderzoek beveelt intensieve samenwerking aan tussen cultuurinstellingen en ervaringsdeskundigen. Voor die samenwerking kunnen handreikingen worden gebruikt, die samen met ervaringsdeskundigen zijn opgesteld.

Cultuurmakers uit de dovengemeenschap

Stichting Geelprodukt werkt in het multimediatproject KITCHENs Light samen met drie maatschappelijke organisaties voor jongeren met een auditieve beperking. KITCHENs Light wil de toegang tot de Nederlandse Gebarentaal bevorderen en is onderdeel van het Programma Cultuurparticipatie. Nieuwe en gevorderde cultuurmakers uit de dovengemeenschap werken samen met makers uit de reguliere cultuursector. De creatieve inbreng van jonge cultuurmakers met een auditieve beperking staat voorop. Het project moet zorgen voor meer zichtbaarheid van cultuuruitingen in Nederlandse Gebarentaal.

Activiteiten en resultaten - Media

- **Toegankelijkheid in de Mediawet**

Op 26 mei 2020 vond in de Tweede Kamer een overleg plaats over de implementatie van een EU-richtlijn voor audiovisuele diensten, waarvoor de Mediawet gewijzigd is.⁴⁶ In de Mediawet is nu geregeld dat media-instellingen hun aanbod altijd en in toenemende mate toegankelijk moeten maken voor mensen met een auditieve of visuele beperking; en dat zij hierover moeten rapporteren aan het Commissariaat voor de Media. De landelijke publieke omroep voorziet via de NPO nu 95% van de Nederlandstalige programma's van ondertiteling. Dit percentage ligt op 50% voor landelijke commerciële zenders. Voorts is er een amendement aangenomen dat regelt dat er bij crisiscommunicatie een gebarentolk moet worden ingezet.

- **Erkenning Nederlandse Gebarentaal**

In oktober 2020 heeft de Eerste Kamer ingestemd met het initiatiefwetsvoorstel van de Tweede Kamerleden Dik-Faber, Kuiken en Van Eijs om de Nederlandse Gebarentaal juridisch te erkennen. Zodra dit wetsvoorstel formeel bekrachtigd is, maakt het ministerie van BZK in overleg met de andere betrokken departementen en Dovenschap een plan van aanpak voor de implementatie.

- **Aanbod audiodescriptie**

Mensen met een visuele beperking kunnen de app *Earcatch* gebruiken voor audiodescriptie bij films en televisieseries van de NPO. De app biedt gesproken ondertiteling. Het is het streven van de NPO om meer televisieprogramma's met [audiodescriptie](#) aan te laten bieden.

43 <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/10/06/significant-ape-eindrapport-toegankelijkheid-culturele-instellingen>

44 <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/10/06/significant-ape-samenvatting-in-eenvoudige-taal>

45 <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/videos/2020/10/06/uitkomsten-rapport-toegankelijkheid-cultuurinstellingen-in-gebarentaal>

46 Zie www.tweedekamer.nl/debat_en_vergadering/commissievergaderingen/details?id=2020Ao2248.

Wie is de mol

Dit jaar kunnen mensen met een visuele beperking voor het eerst optimaal het televisieprogramma *Wie is de mol?* ervaren. Dankzij audiodescriptie is het jubileumseizoen van *Wie is de mol?* toegankelijk voor mensen met een visuele beperking. Het veelbesproken televisieprogramma stond bovenaan de wensenlijst van veel mensen met een visuele beperking. Fan Marjolein: 'Ik wilde al jaren zelf uitvogelen wie de mol is, dit jaar win ik misschien eindelijk van mijn dochter!'

Mensen met een visuele beperking kunnen gebruik maken van de app *Earcatch*. Hiermee krijgen zij tot in detail te horen wat er op het beeldscherm te zien is.

Activiteiten en resultaten - Verkiezingen

- **Toegankelijke stemlokalen**

Sinds 2019 moeten alle stemlokalen toegankelijk zijn voor kiezers met een lichamelijke beperking. Als een gemeente hieraan niet kan voldoen, moet het college van burgemeester en wethouders de gemeenteraad informeren over de reden hiervoor.

- **COVID-19 en verkiezingen**

Bij de komende Tweede Kamerverkiezing zullen we naar verwachting te maken hebben met covid-19 maatregelen. De Tijdelijke wet verkiezingen covid-19 biedt maatregelen om de verkiezingen veilig te laten verlopen voor kiezers en stembureauleden. Daarbij is ook oog voor het kunnen stemmen door kiezers in risicogroepen van het coronavirus. Het aantal volmachten wordt verhoogd van maximaal 2 naar maximaal 3 en het wordt mogelijk om stemlokalen met beperkte toegang in te stellen in zorginstellingen. Tevens wordt er een tweede wetsvoorstel in procedure gebracht als aanvulling op de Tijdelijke wet verkiezingen covid-19. Met dit wetsvoorstel wordt het mogelijk gemaakt dat kiezers van 70 jaar en ouder per brief hun stem kunnen uitbrengen omdat deze groep kiezers generiek een verhoogd risico heeft rond het coronavirus. Daarnaast wordt met deze aanvullende wet vervroegd stemmen mogelijk gemaakt. Dit biedt kiezers die de verkiezingsdag willen mijden een alternatief om zelf te kunnen stemmen, naast de beschikbare optie van het geven van een volmacht. Deze maatregelen worden getroffen om de verkiezingen veilig en toegankelijk te laten verlopen. In de voorlichting zal de mogelijkheid van vervroegd stemmen zich nadrukkelijk en specifiek richten op kiezers uit risicogroepen.

- **Actieplan Toegankelijk Stemmen**

Op dit moment is in de aanloop naar de Tweede Kamerverkiezing van 17 maart 2021 het actieplan *Toegankelijk Stemmen*⁴⁷ in uitvoering. Het actieplan is een initiatief van de Kiesraad, de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken, de VNG, en de ministeries van VWS en BZK. Met het actieplan moet de toegankelijkheid van de stemlokalen verbeteren; er toegankelijke informatie komen over stemmen; leden van het stembureau beter geïnformeerd worden; en vertegenwoordigers van politieke partijen aangezet worden om begrijpelijke taal te gebruiken in hun verkiezingscampagnes. Een aantal eerste resultaten van het actieplan zijn:

- Informatie over de verkiezingen in begrijpelijke taal op de website van de Kiesraad;
- Een verkiezingsdebat in begrijpelijke taal voor de Tweede Kamerverkiezing van ProDemos;
- Een hulpaanbod van Stichting Lezen en Schrijven voor alle politieke partijen om hun verkiezingsprogramma in begrijpelijke taal te presenteren;

47 Kamerstukken II 2019/20, 35300-VII, nr. 124, bijlage.

Zie www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/06/15/actieplan-toegankelijk-stemmen.

- De vernieuwde checklist voor een toegankelijk stemlokaal. Ook is er een helpdesk beschikbaar voor gemeenten die vragen hebben over het toegankelijk maken van stemlokalen;
- Uitleg over toegankelijkheid voor stembureauleden, door middel van een module toegankelijkheid en een actielijst voor fysieke toegankelijkheid op de verkiezingsdag.

Innovatiechallenge Toegankelijk Stemmen

Van 17 augustus 2020 tot 1 november 2020 organiseerden de ministeries van VWS en BZK, StartHubs, ProDemos en stichting STRAS een [innovatiechallenge](#). Kernvraag was: hoe maken we informatie over de verkiezingen toegankelijk en bereikbaar, zodat ook kiezers met een (licht) verstandelijke beperking of met laaggeletterdheid zich kunnen voorbereiden op het stemmen? De challenge werd door 3.923 unieke bezoekers bekeken en er zijn 20 voorstellen ingediend.

In de Week van de Toegankelijkheid gaf een aantal geselecteerde inzenders een pitch aan ervaringsdeskundigen uit de netwerken van de LFB en Stichting ABC. Tijdens de challenge hebben alle partijen veel kennis en ervaring over begrijpelijkheid en toegankelijkheid uitgewisseld. Uiteindelijk hebben twee partijen opdrachten gekregen na de challenge. Ervaringsdeskundigen uit het netwerk van ASVZ gaan interviews in begrijpelijke taal afnemen bij politieke partijen. Ook gaat een ontwerper een reeks kleurplaten met informatie over de verkiezingen ontwikkelen.

Dit zijn concrete toevoegingen aan reguliere activiteiten op weg naar de Tweede Kamer-verkiezing, zoals de [verkiezingskrant in Gewone Taal](#), de Stem jij ook-workshops, de cursus Stoere Stemmer en de module Hoe werkt stemmen? op [steffie.nl](#).

- **Experiment met nieuw stembiljet**

De minister van BZK heeft afgelopen zomer een wetsvoorstel bij de Tweede Kamer ingediend rondom het experimenteren met nieuwe stembiljetten.⁴⁸ Wanneer het wetsvoorstel door het parlement wordt aanvaard, is het mogelijk om te experimenteren met een kleiner stembiljet. Dit stembiljet is voor blinde of slechtziende kiezers beter geschikt om een hulpmiddel bij te gebruiken. Op dit stembiljet kunnen ook de logo's van politieke partijen worden afgebeeld.

- **Assistentie bij het stemmen voor kiezers met een verstandelijke beperking**

De minister van BZK bereidt een wetsvoorstel voor om kiezers met een verstandelijke beperking hulp aan te bieden in het stemhokje. Op dit moment is dit alleen mogelijk voor kiezers met een lichamelijke beperking. De minister van BZK streeft ernaar om dit wetsvoorstel dit kalenderjaar in consultatie te brengen.

48 Kamerstukken II 2019/20, 35455.

Activiteiten en resultaten - Digitale Toegankelijkheid

• Wettelijke verplichting voor overheidswebsites

De wettelijke verplichting voor alle overheidswebsites die op 23 september 2020 is ingegaan houdt in dat overheidsinstanties maatregelen moeten nemen om hun websites toegankelijker te maken en daarover verantwoording af moeten leggen in een openbare, gestandaardiseerde toegankelijkheidsverklaring. Het ministerie van BZK houdt het overzicht van verklaringen bij op www.toegankelijkheidsverklaring.nl/register. Dankzij het register is er nu aanzienlijk meer inzicht in de toegankelijkheid van overheidswebsites. Overheidsinstanties kunnen bovendien doelgericht maatregelen nemen om de toegankelijkheid te vergroten. In dit proces kunnen belanghebbenden bij digitale toegankelijkheid een rol pakken, zoals Ieder(in) die de *Toolkit toegankelijke gemeentewebsites* heeft ontwikkeld.⁴⁹

• Bewustwording rondom digitale toegankelijkheid

Sinds de publicatie van de Europese webtoegankelijkheidsrichtlijn in 2016 is stevig ingezet op het vergroten van bewustwording rondom toegankelijkheid. Zo is de nieuwe verplichting breed bij overheidsinstanties onder de aandacht gebracht: via informatiebijeenkomsten, workshops, webinars, publicaties, antwoorden op veel gestelde vragen en een informatieve website www.digitoegeankelijk.nl. Verder is er actief gestuurd op het publiceren van verklaringen vóór 23 september, wat slechts gedeeltelijk resultaat heeft gehad. Niet alle overheidswebsites bevatten al een toegankelijkheidsverklaring. In de praktijk blijkt er niet zozeer sprake te zijn van onwil om toegankelijkheidsproblemen te verhelpen, maar van belemmeringen die worden ervaren. De meest voorkomende redenen die worden opgegeven waarom websites nog niet (volledig) toegankelijk zijn, zijn te weinig kennis, beperkt organisatorisch vermogen, beperkte middelen en te weinig bestuurlijke betrokkenheid.⁵⁰ Door meer prioriteit te geven aan digitale toegankelijkheid zijn de genoemde belemmeringen weg te nemen.

Activiteiten en resultaten - Begrijpelijke Informatie

• Direct Duidelijk Brigade

In oktober 2019 is de Direct Duidelijk Brigade opgericht om overheidsorganisaties extra te ondersteunen. Steeds meer overheidsorganisaties besteden aandacht aan Direct Duidelijk. Uit een peiling blijkt dat in de afgelopen jaren 120 overheidsorganisaties al naar schatting 20.000 teksten onder handen hebben genomen. In 2020 heeft de Brigade drie hoofddoelen:

1. Overheden/ambtenaren zijn zich bewust van het belang van duidelijke taal, zeker voor mensen met een beperking die bovengemiddeld vaak contact hebben met de overheid;
2. Overheden/ambtenaren hebben de kennis, vaardigheden en hulpmiddelen om duidelijk te communiceren;
3. Overheden/ambtenaren zijn in staat om hun teksten te beoordelen op begrijpelijkheid.

De website www.directduidelijk.nl biedt tips, checklists, voorbeeldteksten en inspirerende praktijkvoorbeelden.

• Direct Duidelijk-deal

Inmiddels hebben 45 organisaties de Direct Duidelijk-deal ondertekend of gaan dit nog doen, en zeggen daarmee toe om duidelijke taal te gebruiken. In 2019 en begin 2020 heeft de Brigade verschillende regio- en netwerkbijeenkomsten georganiseerd om kennis en ervaringen uit te wisselen. Vanwege de coronacrisis heeft de Brigade daarna webinars georganiseerd, met tussen de 75 en 350 deelnemers per webinar. Ook kijken 500 tot 1000 bezoekers een aflevering terug.

⁴⁹ Zie iederin.nl/lokaal-aan-de-slag/toolkit-toegankelijke-gemeentewebsites/.

⁵⁰ Dit zijn de uitkomsten van de invulassistent op de vraag naar redenen waarom nog niet aan alle toegankelijkheidseisen is voldaan.

Samenvatting van de indicatoren

- Sporters met een lichamelijke beperking geven hun sportaanbieder gemiddeld een 8,5 in 2019, op de vraag of zij zich op hun gemak voelen bij het sporten (sporters zonder een beperking geven een 8,6).
- 57% van de mensen van 12 jaar en ouder sport in 2019 wekelijks. Dit is voor mensen met een fysieke beperking 27%, voor mensen met een motorische beperking 20%, voor mensen met een auditieve beperking 24% en voor mensen met een visuele beperking 24%.
- 11% van de stemlokalen was bij een steekproef tijdens de Europese parlementsverkiezingen 2019 heel goed toegankelijk, 27% was goed toegankelijk, 29% was redelijk toegankelijk en 34% was moeilijk toegankelijk.
- 4% van de websites van overheidsinstanties voldoet volledig aan de digitale toegankelijkheidseisen, 20% voldoet gedeeltelijk en 51% heeft eerste maatregelen genomen.
- Uit de Direct Duidelijk enquête (zomer 2020) blijkt dat ongeveer 120 overheidsorganisaties in het hele land bezig zijn met het begrijpelijker maken van allerlei teksten.

Zie verder het cijferoverzicht *Onbeperkt meedoen!* – Participatie en Toegankelijkheid.

Toelichting op de indicatoren

- Via de Gezondheidsenquête is aan respondenten die aangaven wekelijks of vaker bij een vereniging of andere sportaanbieder te sporten gevraagd of men zich daar op zijn/haar gemak voelt. De uitkomst toont de tevredenheid onder deze groep sporters. Tegelijkertijd laat de enquête zien dat er ook veel mensen met een beperking niet sporten, bijvoorbeeld omdat zij belemmeringen ervaren om te gaan sporten en bewegen. Op het verder wegnemen van deze belemmeringen blijft de aanpak van het deelakkoord inclusief sporten binnen het Nationaal Sportakkoord de komende periode gericht.
- De indicator voor de verkiezingen geeft een beeld van de toegankelijkheid van de stemlokalen bij de laatste verkiezingen. Bij de Tweede Kamerverkiezing van 17 maart 2021 wordt een vervolgmeting gehouden.
- Het Tijdelijk besluit digitale toegankelijkheid overheid verplicht overheidsinstanties om hun websites toegankelijker te maken; en vanaf 23 september 2020 om verantwoording af te leggen over hoever ze daarmee gevorderd zijn. Overheidsinstanties moeten voor iedere website een gestandaardiseerde toegankelijkheidsverklaring opstellen en publiceren. De indicator voor digitale toegankelijkheid geeft een eerste beeld van die recente ontwikkeling. Voor mobiele applicaties gaat de verplichting in op 23 juni 2021.
- Ondanks de coronacrisis, die veel extra werk voor overheden met zich meebrengt, staat Direct Duidelijk en daarmee begrijpelijke overheidscommunicatie bij steeds meer overheden op de agenda. Dat blijkt uit het feit dat er meer overheidsorganisaties actief zijn, maar bijvoorbeeld ook uit de kijkcijfers van de online webinars die de Direct Duidelijk Brigade organiseert.

Vervolgaanpak - Sport

De implementatie van lokale sportakkoorden wordt in 2021 voortgezet. De subsidieregeling waarmee sportaccommodaties kunnen investeren in toegankelijkheid blijft in werking. Er wordt een start gemaakt met het fonds voor sporthulpmiddelen. Daarnaast blijft het platform *Uniek Sporten* sporters met een beperking ondersteunen bij het vinden van het sport- en beweegaanbod dat bij hen past.

Vervolgaanpak - Cultuur

Op basis van de onderzoeksuitkomsten over de toegankelijkheid van culturele instellingen gaat het ministerie van OCW verder in gesprek met ervaringsdeskundigen, belangenorganisaties, cultuurinstellingen en brancheorganisaties. Het doel van het gesprek is om samen te verkennen hoe

de toegankelijkheid in de cultuursector verder gemeten en bevorderd kan worden. De ambitie achter het gesprek is om samen te blijven werken aan een toegankelijker cultuursector.

Vervolgaanpak - Media

Naar aanleiding van de wijziging van de Mediawet is een structureel overleg gepland tussen het ministerie van OCW en verschillende belangenorganisaties op het gebied van auditieve en visuele beperkingen. Daarnaast bekijken de media-instellingen in samenwerking met de veiligheidsregio's hoe er bij crisiscommunicatie altijd een gebarentolk aanwezig kan zijn. In 2021 zullen de media-instellingen voor het eerst aan het Commissariaat rapporteren over de wijze waarop zij hun media-aanbod toegankelijk hebben gemaakt.

Vervolgaanpak – Verkiezingen

De minister van BZK evalueert elke verkiezing, waarbij ook de toegankelijkheid wordt meegenomen. Zo wordt steeds duidelijker waar de toegankelijkheid verbeterd en waar verdere verbeteringen nodig zijn. Op basis van deze evaluatie kan een vervolgaanpak omtrent het actieplan *Toegankelijk Stemmen* worden bepaald.

Vervolgaanpak – Digitale toegankelijkheid

Direct na 23 september is in kaart gebracht welke overheidsinstanties nog geen invulling hebben gegeven aan de wettelijke verplichting. Om zo snel mogelijk alle overheidsorganisaties een toegankelijkheidsverklaring te laten publiceren, worden eind 2021 en de eerste maanden van 2021 alle gemeenten, waterschappen, provincies en rijksoverheidsorganisaties zonder (geldige) verklaring benaderd door toegankelijkheidsteams van de overheid en het expertisecentrum Digitoegankelijk. De instanties dienen het aantal websites dat onder hun verantwoordelijkheid valt te inventariseren, vervolgens per website de belangrijkste verbetermaatregelen te benoemen en een toegankelijkheidsverklaring op te stellen. In december 2021 moeten de lidstaten aan de Europese Commissie rapporteren over de voortgang van de toegankelijkheidsverplichting. De Tweede Kamer zal deze rapportage eveneens ontvangen.

Vervolgaanpak – Begrijpelijke informatie

In het najaar van 2020 start een hulplijn op afstand voor ambtenaren. Daarbij kan ook gebruik gemaakt worden van een applicatie om teksten eenvoudiger te maken. Voor begin 2021 staan er professionele trainingen in het schrijven en coachen van duidelijke taal gepland. Samen met de Universiteit van Utrecht en de HAN wordt de effectiviteit van het herschrijven van teksten onderzocht.

3.6 Zorg en Ondersteuning

Doel en ambitie

Voor mensen met een levensbrede en levenslange beperking is zorg de eerste randvoorwaarde om deel te kunnen nemen aan de samenleving. De actielijn *Zorg en Ondersteuning* is bedoeld om toegankelijke en kwalitatief goede zorg en ondersteuning te waarborgen. Waar mogelijk sluit de actielijn aan bij de VWS-programma's *Zorg voor de Jeugd* en *Volwaardig Leven*.

De maatregelen uit deze actielijn zijn gericht op:

1. Verbeteren van de toegang tot zorg en ondersteuning;
2. Wegnemen van knelpunten rondom de verstrekking van hulpmiddelen;
3. Extra investeren in cliëntondersteuning.

Activiteiten en resultaten

• *Merkbaar beter thuis*

Om de uitvoering van de zorg en ondersteuning aan mensen thuis te verbeteren zijn tussen april en september 2019 twaalf regionale *Merkbaar beter thuis*-bijeenkomsten georganiseerd, met in totaal ongeveer 850 deelnemers. Het cliëntperspectief stond daarbij voorop. Partijen die al lokaal en/of regionaal samenwerkten verkenden met elkaar verbetermogelijkheden, die ze zelf konden uitwerken. Voorts zijn acht themabijeenkomsten georganiseerd, met in totaal 250 deelnemers, rondom thema's die tijdens de eerdere bijeenkomsten aan de orde kwamen:

- Bewoner- en cliëntparticipatie;
- Passend indiceren;
- Grensvlakken Wmo/Wlz;
- Eén regisseur 16-27 jaar;
- Onafhankelijke cliëntondersteuning.

Merkbaar beter thuis heeft mede geleid tot het project *Samenwerken aan een betere toegang sociaal domein*. Gemeenten, cliëntorganisaties en zorgaanbieders zijn in dit project samen verantwoordelijk voor het verbetertraject en trekken lokaal samen op.

• Integraal afwegingskader toegang

De komende periode werkt het ministerie van VWS met cliëntorganisaties aan een integraal afwegingskader toegang, als vervolg op de onderzoeken *Levenslange en levensbrede zorg- en ondersteuningsvragen van jeugdigen en jongvolwassenen* van Significant en *Basisfuncties voor lokale teams in kaart de route en componenten onder de loep* van KPMG. Dit afwegingskader is een randvoorwaarde voor zowel de doorontwikkeling van de toegang/lokale teams, als het onderdeel Jeugd van Actielijn 1 in het programma *Zorg voor de Jeugd*. Het kader zorgt ervoor dat kinderen met een (ernstige) verstandelijke beperking al dan niet in combinatie met een lichamelijke beperking, met een ontwikkelingsstoornis of met een chronische, langdurige ziekte beter in beeld komen, waardoor zij passendere zorg en ondersteuning kunnen krijgen. Het afwegingskader wordt eind 2020 opgeleverd.

• Investeren in cliëntondersteuning

De aanpak cliëntondersteuning richt zich op:

1. Meer inzicht in vraag en aanbod van cliëntondersteuning;
2. Meer bekendheid met cliëntondersteuning;
3. Beter positionering van cliëntondersteuning vanaf de toegang tot zorg en ondersteuning;
4. Verbetering van de kwaliteit en deskundigheid van cliëntondersteuning.

Er zijn inmiddels 92 koplopergemeenten cliëntondersteuning, die cliëntondersteuning lokaal versterken en zo bijdragen aan de toegankelijkheid van zorg en ondersteuning. Begin 2020 is de website www.clientondersteuning.co.nl gelanceerd, die uitlegt wat een cliëntondersteuner

Rosy: ‘Een rondje wandelen met een van de begeleiders en de maaltijdbezorging betekenen veel voor mij. Ik vind het heel fijn dat ik daardoor bekende gezichten zie.’

Lees het artikel ➡

kan betekenen en direct doorverwijst naar de gemeente of zorgkantoor. In februari 2020 is een onderzoek naar potentiële verwijzers naar cliëntondersteuning afgerond, wat het mogelijk maakt om de bekendheid met cliëntondersteuning bij deze verwijzers te meten en te vergroten. Daarnaast wordt er bekeken hoe zorgkantoren al cliëntondersteuning kunnen bieden bij de voorbereiding en aanvraag van een Wlz-indicatiebesluit en hoe zij omtrent cliëntondersteuning kunnen samenwerken over de domeinen Wlz en Wmo heen.

- **Actieplan en normenkader hulpmiddelen**

De verstrekking van hulpmiddelen verloopt niet altijd soepel en dat kan beter, met name voor mensen wier hulpmiddel complexe aanpassing vereist. De betrokken ketenpartijen hebben samen met mensen met een beperking het actieplan hulpmiddelen en het bijbehorende landelijk normenkader opgesteld, die in januari 2020 zijn verzonden aan de Tweede Kamer.⁵¹ Het normenkader ziet toe op de verwerking van de aanvraag, de levering en de service (waaronder reparaties en onderhoud) van hulpmiddelen. Alle partijen worden geacht de normen te hanteren. Dit moet leiden tot een tijdige toegang, levering en goede service van passende en adequate hulpmiddelen. En daarmee tot een merkbare en structurele verbetering in de dagelijkse praktijk.

- **Innovatieve zorgoplossingen op Zorg van Nu**

[Zorg van Nu](#) heeft meer dan 200 verschillende zorgoplossingen verzameld op één website: voorbeelden van e-health, innovaties in de zorg, digitale zorg en handige hulpmiddelen. Zo zijn er diverse apps die kunnen helpen om meer regie te hebben over het eigen leven. Ook zijn er tal van slimme hulpmiddelen voor in huis: van robotarmen die helpen met eten tot afstandsbedieningen voor het openen van ramen, deuren of het aandoen van lampen. Een slimme medicijn dispenser kan ervoor zorgen dat iemand op het juiste moment de juiste medicijnen inneemt. Verder kan met hulpmiddelen een deel van de zorg thuis georganiseerd worden, zoals thuis bloedwaarden meten en doorsturen naar de arts, beeldbellen met de zorgverlener en gebruik maken van patiëntportalen.

Hoor & Kijk-app rondom gehoorverlies

Als een baby of peuter een auditieve beperking heeft, kunnen ouders veel vragen hebben. De app *Hoor & Kijk* biedt informatie en advies rondom gehoorverlies bij kinderen tussen nul en anderhalf jaar. Ouders kunnen de app afstemmen op de leeftijd en het type gehoorverlies van hun kind, voor informatie op maat.

In het nieuwsoverzicht staan artikelen, tips en activiteiten. Er wordt aandacht besteed aan onderwerpen als gehoor, taalontwikkeling en visueel communiceren. Via de app kunnen ouders ook ervaringen uitwisselen. *Hoor & Kijk* is ontwikkeld door de NSDSK en YipYip, in samenwerking met het Innovatiefonds Zorgverzekeraars, en is gebaseerd op de methode *Natuurlijk Communiceren*.

⁵¹ Kamerstukken II 2019/20, 32805, nr. 103.

Samenvatting van de indicatoren

- 33% van de Wmo-gebruikers wist in 2019 dat men gebruik kon maken van een onafhankelijke cliëntondersteuner (27% in 2016).
- 76% van de Wmo-gebruikers wist in 2019 waar men moest zijn voor zijn/haar hulpvraag (68% in 2016).
- 83% van de Wmo-gebruikers gaf in 2019 aan dat de ontvangen ondersteuning past bij zijn/haar hulpvraag (75% in 2016).

Zie verder het cijferoverzicht *Onbeperkt meedoen!* – Zorg en Ondersteuning.

Toelichting op de indicatoren

- Voor de onderwerpen en thema's in de actielijn *Zorg en Ondersteuning* vormt het cliëntervaringsonderzoek rond de Wmo een primaire bron. De indicatoren uit het cliëntervaringsonderzoek zijn ten opzichte van de vorige monitor geactualiseerd en vertonen een stijging ten opzichte van 2016.
- De komende periode stelt het RIVM de monitor cliëntondersteuning op. Deze meet zowel de bekendheid met cliëntondersteuning, als de mate waarin ernaar wordt verwezen.
- Eind 2020 wordt onder Wmo-cliënten een steekproef uitgevoerd om de cliëntervaring rondom hulpmiddelenverstrekking en -service te monitoren. Deze steekproef dient als nulmeting, op basis waarvan een periodieke domeinoverstijgende peiling zal worden opgezet. De eerstvolgende voortgangsrapportage van *Onbeperkt meedoen!* zal kernindicatoren uit deze peiling bevatten.

Vervolg aanpak

Een belangrijke uitkomst van *Merkbaar beter thuis* is dat alle betrokken partijen de voornaamste knelpunten onderkennen rondom het bieden van zorg en ondersteuning aan mensen thuis. Dit zijn de toegang tot de Wmo en de grensvlakken tussen de Wmo, Zvw en Wlz. De VNG en gemeenten voeren daarom in 2020, 2021 en 2022 het verbetertraject *Samenwerken aan een betere toegang sociaal domein* uit. Om tot werkelijk merkbare verandering te komen, betrekken zij inwoners, medewerkers van wijkteams, aanbieders, cliëntorganisaties en -raden en gemeenten. De beoogde resultaten zijn:

- In minimaal 20 gemeenten ervaren zowel gemeente als inwoners een structurele verbetering in de organisatie van integrale toegang;
- Er is praktijkkennis voorhanden over welke aanpak wel en niet werkt wat betreft de inhoud en het veranderproces naar een optimale toegang, inclusief redenen waarom men deze kennis juist wel of niet toepast.
- Nog eens 80 tot 100 gemeenten starten met leer- en verbetertrajecten en nemen deel aan leergemeenschappen.

In 2021 worden ook op overige onderdelen van de actielijn *Zorg en Ondersteuning* volgende stappen gezet. Zo wordt er verder gewerkt aan de vier onderdelen van de aanpak cliëntondersteuning, samen met de koplopergemeenten die hierop actief zijn. De uitvoering van het actieplan hulpmiddelen krijgt eveneens een vervolg.

3.7 Rijk als organisatie

Doel en ambitie

De Rijksoverheid wil, als organisatie, toegankelijk zijn voor mensen met een beperking.

De focus van het programma *Onbeperkt meedoen!* bij het Rijk als organisatie ligt op de terreinen Werkgeverschap, Gebouwen en Omgeving, Informatie en Inkoop.

Voor een inclusieve samenleving is een inclusieve Rijksdienst als werkgever onontbeerlijk. Het VN-verdrag onderstreept zowel het recht op werk voor mensen met een beperking, als de noodzaak voor divers samengestelde teams. Rijksbreed is er daarom meer aandacht voor (toekomstige) collega's met een beperking, onder meer in rijksbrede en departementale netwerken.

Invloed van de coronacrisis op het Rijk als organisatie

De coronacrisis heeft zonder meer grote impact op alle medewerkers binnen de Rijksoverheid, maar in het bijzonder op medewerkers die onder de doelgroepen van het VN-verdrag en de banenafspraken vallen. Deels kunnen zij hun werk vanuit huis voorzetten, maar degenen die in teamverband in het facilitaire of administratieve domein werken, zijn noodgedwongen thuis komen te zitten. Jobcoaches en begeleiders onderhouden frequent contact met deze medewerkers en zo nodig wordt extra begeleiding geregeld.

De coronacrisis heeft de individuele instroom van mensen uit de banenafspraken bij de ministeries vertraagd. *Meet and Greet*-bijeenkomsten, werving, selectie en trainingen gebeuren nu waar mogelijk digitaal. De ministeries hebben zich in deze periode gericht op behoud en verduurzaming van de banen. Daarnaast zijn na het uitbreken van de coronacrisis maatregelen genomen zoals:

- De *Handreiking corona en medewerkers uit de banenafspraken* voor de sector Rijk;
- Verschillende overheidsbrede handreikingen en een toolbox;
- Terugkeer naar de fysieke werkplek waar mogelijk, met voorrang voor mensen met een arbeidsbeperking.⁵²

Activiteiten en resultaten - Werkgeverschap

• Invulling banenafspraken

Op basis van het Sociaal Akkoord dient het Rijk tot 2024 stapsgewijs 5.000 banen te realiseren voor de doelgroep van de banenafspraken. Op 11 april 2019 hebben de bewindspersonen van BZK, OCW en SZW een bestuursakkoord gesloten met verschillende overheids- en onderwijssectoren. Zo zijn op bestuurlijk niveau werkagenda's vastgesteld.⁵³ Daarnaast werken de ministeries continu aan vernieuwende aanpakken. De werkagenda van het Rijk bevat een meerjarig aanpak met vier methodes om banen te realiseren:

1. Via individuele plaatsingen

Het Rijk vergroot het aantal individuele plaatsingen met maatwerk. Team Inclusief van de Uitvoeringsorganisatie Bedrijfsvoering Rijk levert daartoe kennis, expertise en advies. In 2020 is een project gestart om medewerkers uit de banenafspraken te behouden en de doorstroom van de mensen uit deze doelgroep te bevorderen.

2. Via collectieve plaatsingen

De Rijksbrede organisatie Binnenwerk richt zich, met nieuw ontwikkelde werksoorten, op de collectieve instroom en behoud van mensen met een arbeidsbeperking. Binnenwerk heeft sinds eind 2016 al ruim 400 mensen aan een baan geholpen.

⁵² Zie www.mijn coronaprotocol.nl/app/uploads/sites/2/2020/05/20_05_20-Protocol-voor-de-Rijksdienst-def-20-mei-2020-1.pdf.

⁵³ Deze werkagenda's zijn gepubliceerd op: www.opnaarde25000.nl/werkagendas-banenafspraken.

Mark: ‘Ik ben gediagnostiseerd met autisme. Het was moeilijk om werk te vinden. Ik werk sinds twee jaar als camerabeeldspecialist bij de politie. Mijn autisme wordt hier niet gezien als een beperking, maar juist als een talent.’ Bekijk het filmpje ➡

3. In het inkoopdomein

In 2019 en 2020 heeft maatschappelijk verantwoord inkopen geresulteerd in een groot aantal proeftuinen, genaamd *Maatwerk voor Mensen*.⁵⁴ Bij het project Sociaal vergaderen heeft het Rijk afspraken gemaakt met externe vergaderlocaties om mensen met een beperking in te zetten bij facilitaire taken. Dit project is vanwege de coronacrisis helaas stilgelegd.

4. In samenwerking met andere werkgevers

Binnenwerk heeft banen gecreëerd bij Staatsbosbeheer in de groenvoorziening. Inmiddels zijn er 21 teams operationeel. Voor komend jaar staan nieuwe teams gepland en dit proces loopt door.

- **Onbeperkte Denkers**

Inmiddels zijn ongeveer 1.300 rijksambtenaren actief als Onbeperkte Denker. Zij zetten zich in om de banenafpraak binnen hun eigen werkomgeving onder de aandacht te brengen en de instroom van mensen met een arbeidsbeperking te stimuleren.

- **Inventarisatie inclusief werkgeverschap VWS**

De minister van VWS heeft de Tweede Kamer toegezegd om de tevredenheid omtrent inclusief werkgeverschap en initiatieven die hieraan bijdragen te inventariseren. Hierop zijn kwalitatieve interviews gehouden met 11 VWS-medewerkers met een beperking, twee leidinggevend en drie werkbegeleiders. Enkele resultaten uit de interviews:

- Ervaringen met het werving- en selectieproces zijn over het algemeen positief, evenals de ontwikkelings- en groei mogelijkheden. Medewerkers voelen zich vrij en veilig om over hun beperking te spreken waarbij de gelijkwaardigheid met collega's behouden blijft;
- Een duidelijk en afgebakend takenpakket zou beter besproken kunnen worden;
- Er is grote tevredenheid over de fysieke toegankelijkheid. Bij de inkoop van software en producten zou al in de beginfase meer aandacht kunnen zijn voor toegankelijkheid.

- **Actiepunten inclusief werkgeverschap VWS**

De verbeterpunten uit bovengenoemde inventarisatie zijn samen met ervaringsdeskundigen omgezet naar interne acties. Een aantal is reeds in gang gezet, zoals: het bewust aanbieden van meer parttimefuncties, het toewijzen van een buddy bij de start, of de ontwikkeling van een digitale toolbox voor leidinggevend. Verschillende acties zitten in de opstartfase, waaronder: een aanspreekpunt voor het regelen van (ICT-)voorzieningen, inkoop op basis van het *Design for All*-principe en ervaringsdeskundigheid tijdig betrekken bij softwareontwikkeling. Eind 2021 loopt het Integrale Toegankelijkheid Keurmerk af voor De Resident. Het voornemen is om dit keurmerk te verlengen en met de nieuwste toegankelijkheidsstandaard inclusief de verbeterpunten.

Activiteiten en resultaten - Gebouwen en Omgeving

- **Toegankelijkheidscans**

De kerndepartementen in Den Haag zijn onderzocht op toegankelijkheid. De gebouwen voldoen aan het wettelijke kader, maar in een aantal gevallen kan de toegankelijkheid verder worden verbeterd. De maatregelen die door het Rijksvastgoedbedrijf in kaart zijn gebracht, worden zoveel mogelijk in regulier onderhoud, bij verbouwingen of bij grote renovaties meegenomen. Dit is een continu proces, om het toegankelijkheidsniveau telkens verder te verhogen. Op basis van deze ervaringen worden ook andere gebouwen op toegankelijkheid gescand.

⁵⁴ Zie www.maatwerkvoormensen.nl/actueel.

Activiteiten en resultaten - Informatie en Inkoop

- **NL DIGIbeter**

De coronacrisis laat des te duidelijker de meerwaarde zien van investeringen in een goed gedigitaliseerde overheid. Daarom is in NL DIGIbeter 2020 nu meer aandacht voor:

- Extra maatregelen om iedereen digitaal mee te laten doen, zoals de actie #allemaaldigitaal die voorziet in gebruikte laptops of tablets;
- Verdere verbetering van de digitale dienstverlening voor burgers en ondernemers;
- Koppeling van de inzet van technologie voor maatschappelijke doeleinden met het beantwoorden van de (ethische) vragen die deze technologie oproept.

- **Digitale inclusie**

In 2019 en 2020 zijn aansprekende resultaten geboekt bij de uitvoering van het kabinetsplan voor digitale inclusie *Iedereen moet kunnen meedoen* (zie paragraaf 3.5: Begrijpelijke informatie). In 2019 heeft het ministerie van AZ diverse pilots uitgevoerd om overheidsinformatie inclusiever te maken. In 2020 is de samenwerking hieromtrent met de taalambassadeurs van Stichting Lezen en Schrijven voortgezet en zijn onder andere video's in gebarentaal en teksten op A2-niveau verschenen.

- **Inkopen met Impact**

Het Rijk draagt met een nieuwe inkoopstrategie bij aan een inclusievere arbeidsmarkt, waarbij maatwerk voorop staat. Een van de doelstellingen uit oktober 2019 is om via inkoop 1.500 participatiebanen te creëren voor mensen met een arbeidsbeperking.

- **Social Return bij aanbestedingen**

In 2019 was social return van toepassing op 199 aanbestedingen van de Rijksoverheid. Bij 48% is social return daadwerkelijk uitgevraagd via een contractbepaling, gericht op een te realiseren streefpercentage van 5% binnen een aanbesteding. Bij 42% van de 199 aanbestedingen is social return niet uitgevraagd via een contractbepaling, maar bij vier (4,82%) aanbestedingen is gemotiveerd afgeweken. In deze gevallen ontbrak vanwege de aard van de werkzaamheden een geschikt aanbod op de regionale arbeidsmarkt. Op dit moment monitort het Rijk de inspanningsverplichting van social return, om in komende rapportages meer inzicht te geven in concrete resultaten zoals werk, leertrajecten en stages.

- **Maatwerk voor Mensen**

In de periode 2019-2020 is de werkwijze *Maatwerk voor Mensen* voortgezet. Samen met leveranciers zijn er 27 proeftuinen gestart met 50 kandidaten. In 2019 zijn er met zeven proeftuinen verschillende arbeidsplaatsen gecreëerd. De website maatwerkvoormensen.nl bevat praktijkvoorbeelden van proeftuinen en succesverhalen.

Het Participatiefestival als ontmoetingsplek

Op 28 en 30 januari 2020 organiseerden de ministeries van VWS en SZW het Participatiefestival, om meer bewustwording voor mensen met een beperking te creëren en om het belang van de banenafpraak te onderstrepen. Medewerkers en leidinggevenden van de ministeries van VWS en SZW ontmoetten op het festival diverse partijen, waaronder ervaringsdeskundigen. Bezoekers konden onder meer met een VR-bril ondervinden hoe het is om te leven met een beperking: 'Nu kan ik echt in iemands hoofd kijken en ervaren waar hij of zij dagelijks mee te maken heeft.' Naast de activiteiten zorgden de verhalen van ervaringsdeskundigen voor nieuwe inzichten bij de medewerkers.

Samenvatting van de indicatoren

- Het aantal banen onder de banenafpraak bij het Rijk (ministeries) is gestegen van 1.274 (derde kwartaal 2018) naar 1.865 (derde kwartaal 2019).
- Het aantal aanbestedingen waarbij social return via een contractbepaling is uitgevraagd is gedaald van 57% in 2018 naar 48% in 2019.⁵⁵
- Het aantal rijksambtenaren dat zich via de website heeft ingeschreven bij de beweging Onbeperkte Denkers is gestegen van 936 in 2019 naar 1.221 in 2020.

Zie verder het cijferoverzicht *Onbeperkt meedoen!* – Rijk als organisatie.

Toelichting op de indicatoren

- In de Jaarrapportage Bedrijfsvoering Rijk 2019 heeft de minister van BZK de realisatiecijfers van de Banenafpraak Rijk tot en met het derde kwartaal 2019 gerapporteerd. Inmiddels zijn ook de cijfers over het hele jaar 2019 beschikbaar. In totaal zijn er 2.068 banen gerealiseerd, waarvan 1.732 dienstverbanden en 336 inleenverbanden. Banen die in de inkoop zijn gerealiseerd, kunnen niet worden geteld. Sinds de nulmeting van de Banenafpraak Rijk eind 2012 is het aantal dienstverbanden toegenomen van 215 naar 1.732. De doelstelling voor het aantal banen in het derde kwartaal van 2018 en 2019 was achtereenvolgens 3.066 en 3.549.
- Er is een relatieve daling te zien in het aantal aanbestedingen waarbij social return is uitgevraagd via een contractbepaling, van de aanbestedingen waarbij het social return-kader van toepassing is. In 2018 was bij 57 van de 299 aanbestedingen het social return-kader van toepassing. Bij 57 procent van deze aanbestedingen is social return daadwerkelijk uitgevraagd via een contractbepaling. In 2019 was social return van toepassing bij 199 van de 554 van toepassing. Bij 48 procent is social return daadwerkelijk uitgevraagd via een contractbepaling. Dat betekent dat er een absolute stijging is in het aantal aanbestedingen waarbij social return is uitgevraagd via een contractbepaling, maar een relatieve daling. In bepaalde situaties is het niet mogelijk of niet wenselijk om social return toe te passen, bijvoorbeeld als door social return verdringing op de arbeidsmarkt zou optreden.
- Het aantal rijksambtenaren dat zich via de website ingeschreven heeft bij de beweging Onbeperkte Denkers is gestegen. De beweging zal naar verwachting verder groeien.

Vervolgaanpak

Rijksbreed wordt verder ingezet op inclusieve communicatie en het uitbreiden van een inclusief werkklimaat. De focus voor een inclusief werkklimaat ligt op het uitbouwen van ondersteuningsstructuren voor managers en medewerkers, om inclusief leiderschap, instroom en behoud van medewerkers te bevorderen. Zo ontwikkelt het Rijk momenteel een *bias-training* – een training over vooroordelen van leden van selectiecommissies – die naar verwachting in 2021 ingezet kan worden. Verder gaat er in deze coronatijd speciale aandacht uit naar advies en begeleiding van medewerkers.

Daarnaast worden diverse gebouwen op toegankelijkheid gescand en wordt er beoordeeld of er ingrepen nodig zijn om de toegankelijkheid in rijksgebouwen te verbeteren. Momenteel wordt een aangepaste scanmethode getest, om daarna gericht verbetermogelijkheden te signaleren en verbeteringen door te voeren.

Tot slot blijft het Rijk de inkoopkracht via social return en via de strategie *Inkopen met Impact* benutten, om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt mee te laten doen in de samenleving.

⁵⁵ Dit betreft de aanbestedingen waarbij het social return-kader van toepassing is.

3.8 Iedereen doet mee!

Doel

De VNG geeft met *Iedereen doet mee!* een extra impuls aan gemeentelijke initiatieven rondom toegankelijkheid en inclusie. De VNG wil alle Nederlandse gemeenten ondersteunen bij hun stappen naar een inclusievere samenleving, onder andere door succesvolle initiatieven groter en zichtbaarder te maken. De ambitie is dat gemeenten het VN-verdrag kennen, dat ze de doelen ervan concreet vertalen in beleid en actieplannen in de vorm van een Lokale Inclusie Agenda, en dat dit resulteert in projecten, activiteiten of andere initiatieven.

Invloed van de coronacrisis op activiteiten van de VNG

De coronacrisis heeft ook de activiteiten van de VNG beïnvloed. Zo zijn bijeenkomsten verplaatst en digitaal georganiseerd en hebben publicaties vertraging opgelopen. Naast de nadelen waren er ook positieve aspecten: een groter bereik door digitale bijeenkomsten (met 35 tot 230 deelnemers per bijeenkomst), een toenemend besef van de problemen van mensen met een beperking en nieuwe mogelijkheden voor thuiswerken en onderwijs op afstand. Verder heeft *Iedereen doet mee!* in enkele protocollen de positie van mensen met een beperking meegegeven, bijvoorbeeld bij [Crowd Management](#), [Dagje Uit](#), [Gemeentelijke werkomgeving](#) en [Gemeentelijke dienstverlening](#).

Activiteiten en resultaten

• Netwerk van actieve gemeenten

Bij de start van het project hebben de 25 koplopergemeenten het manifest *Iedereen doet mee!* opgesteld. In 2019 en 2020 ondertekenden nog eens 34 gemeenten dit manifest.⁵⁶ Het daadwerkelijke netwerk is groter: 227 gemeenten hebben contact over het VN-verdrag⁵⁷ en alle gemeenten hebben toegang tot het VNG-forum (zie onder, Kennisdeling). Op dit moment zijn 75 Lokale Inclusie Agenda's bekend.

• Regionale bijeenkomsten

In het najaar van 2019 vonden vijf bijeenkomsten plaats, waaraan 73 gemeenten deelnamen. Zij deelden informatie over het VN-verdrag en bouwden aan het lokale netwerk.⁵⁸ In het voorjaar van 2020 vonden deze bijeenkomsten noodgedwongen digitaal plaats, als reeks van zeven webinars over gemeentelijke aanpakken en het opstellen van een Lokale Inclusie Agenda. Gemiddeld namen 81 personen deel; in totaal zijn 115 gemeenten bereikt. In het najaar van 2020 volgt eenzelfde reeks bijeenkomsten.

• Kennisdeling

De VNG deelt kennis en goede voorbeelden op het VNG-forum, waarvan 224 gemeenten lid zijn, en op de website vng.nl/rubrieken/onderwerpen/iedereen-doet-mee. De website bevat tevens inspiratiebundels⁵⁹, de handreiking Lokale Inclusie Agenda, de monitor VN-verdrag (zie onder) en andere handreikingen en brochures. Verder organiseert de VNG zelf themabijeenkomsten en geeft workshops bij bijeenkomsten van andere partijen, zoals het [Democratie Festival](#), Raad op Zaterdag, [Global Goals Meet-Up](#), Gelijk is Gelijk, [DanceAble symposium](#), [ImpactPlus](#) en [DisGover Allemaal Digitaal](#).

⁵⁶ Zie de [interactieve geografische kaart](#) met overzicht van gemeenten die het manifest hebben getekend.

⁵⁷ Stand van zaken per 1 november 2020.

⁵⁸ Zie vng.nl/nieuws/regiobijeenkomsten-vn-verdrag-gemeenten-wisselen-kennis-uit.

⁵⁹ [Organiseer ervaringsdeskundigheid](#), [Inclusief werkgeverschap](#), [Aan de slag met samen spelen](#) en Wonen is hoofdzaak.

Sharda: ‘Dankzij de Wheelmap-app zie ik snel welke plekken er hier allemaal toegankelijk zijn. De drempel om eropuit te trekken is lager, ik vind de app echt een verrijking. Zwolle is terecht een rolstoeltoegankelijke stad.’ [Lees het artikel ➔](#)

- **Gemeentelijke monitor VN-verdrag**

De VNG heeft de [monitor VN-verdrag Handicap](#) ontwikkeld waarmee gemeenten een nulmeting kunnen uitvoeren en hun voortgang omtrent het VN-verdrag kunnen monitoren. De gratis monitor is gemakkelijk in het gebruik. De rapportage helpt om aandachtspunten en prioriteiten te bepalen voor de Lokale Inclusie Agenda en om het gesprek hierover te voeren binnen de gemeente en met inwoners. Op dit moment hebben 41 gemeenten een account aangevraagd. De meeste gemeenten hebben de vragenlijst uitgezet bij hun inwoners. De ervaring leert dat alleen al de start van de monitor een verbreding van het netwerk oplevert.

- **Pilots Lokale Inclusie Agenda**

In 2019 ondersteunde de VNG samen met de Alliantie vijf pilots waarin gemeenten en ervaringsdeskundigen aan de slag gingen om een Lokale Inclusie Agenda op te stellen. De verhalen, lessen en tips uit dit traject staan in het magazine [Een Sterke Start](#). In alle pilots kwam het belang van echt luisteren naar de ervaringsdeskundigen naar voren. Het is niet altijd makkelijk om tot de juiste samenwerking te komen, maar de pilots laten hiervoor diverse manieren zien.

VN Global Goals in gemeente Noordenveld

De gemeente Noordenveld is één van de 59 ondertekenaars van het manifest *Iedereen doet mee!* Tijdens de Week van de Toegankelijkheid 2019 presenteerde deze gemeente haar Lokale Inclusie Agenda. Als eerste gemeente in Nederland verbindt Noordenveld de Lokale Inclusie Agenda met de Global Goals, de duurzame ontwikkelingsdoelen van de VN.

De gemeente Noordenveld heeft de ambitie om duurzaamheid en inclusie hand in hand te laten gaan en werkt daarom nauw samen met de Werkgroep Toegankelijk Noordenveld. Deze bestaat uit ervaringsdeskundigen en vormt het VN-panel in de gemeente Noordenveld. De werkgroep heeft geholpen om de Lokale Inclusie Agenda en de bijbehorende uitvoeringsagenda vast te stellen.

Samenvatting van de indicatoren

- Het percentage gemeenten dat een Lokale Inclusie Agenda maakt, waar de gemeenteraad de agenda heeft goedgekeurd of waar deze al wordt uitgevoerd is gestegen van 26,0% in 2018 naar 60,5% in 2020.

Zie verder het cijferoverzicht *Onbeperkt meedoen!* – Gemeenten.

Toelichting op de indicatoren

- De [jaarlijkse flitspeiling](#) laat eveneens zien dat meer gemeenten actief werken aan het VN-verdrag. De vragenlijst van de flitspeiling is uitgezet onder alle 355 gemeenten, waarvan in 2020 iets meer dan 38% reageerde. Ter vergelijking: in 2019 was dat 34% en in 2018 25%. Niet alleen reageren elk jaar meer gemeenten op de flitspeiling, ook maken steeds meer gemeenten werk van inclusie. Zo geeft 40% in 2020 aan dat ze aan een concreet plan van aanpak werken of dat een dergelijk plan wordt goedgekeurd; 20% voert een plan van aanpak uit. Dit is een grote verandering ten opzichte van de voorgaande jaren. In 2019 waren de percentages 23% en 12% en in 2018 was het 18% en 8%. Door de jaren heen is dus een verschuiving zichtbaar van gemeenten die in de onderzoekende en opstartende fase zitten, naar meer gemeenten die met de uitvoering bezig zijn.

Vervolgaanpak

De VNG wil dat eind 2021 90% van de gemeenten op de hoogte is van het VN-verdrag en dat 75% een Lokale Inclusie Agenda heeft, of hard werkt aan de ontwikkeling hiervan. Voor meer bewustwording over en betrokkenheid bij het VN-verdrag zal de VNG samen met de Alliantie in 2021 de Verkiezing Meest Toegankelijke Gemeente organiseren. Via een landelijke campagne staat het hele jaar in het teken van de zoektocht naar de meest toegankelijke gemeente. Inwoners en mensen met een beperking spelen daarbij een actieve rol. De winnende gemeente wordt bekend gemaakt op het eindcongres van *Iedereen doet mee!* in de Week van de Toegankelijkheid 2021.

In 2021 blijft de VNG bijeenkomsten en masterclasses organiseren en bijdragen aan events van andere organisaties. De VNG blijft eveneens kennis- en sparringpartner voor alle partijen die zich inzetten voor de verwezenlijking van het VN-verdrag.

Gedurende dit jaar zal de VNG verder inzetten op de borging van het project *Iedereen doet mee!* om de kennis, het netwerk en het gedachtegoed ook na 2021 levend te houden. De VNG doet dit bijvoorbeeld met het gemeentelijke netwerk rond mensen met een verstandelijke beperking, het internationale project [Power of Voices](#) 2021-2025, het netwerk [Maak Samen Ruimte](#) van VNG, Stadswerk en CROW, het opnemen van inclusie in sport- en preventieakkoorden, en het opnemen van het VN-verdrag in de VNG-aanpak van de [Global Goals](#).

3.9 MKB Toegankelijk

Doel

De ondernemingsorganisaties MKB-Nederland en VNO-NCW willen de bewustwording omtrent het belang van toegankelijkheid vergroten en daarbij 50.000 ondernemers bereiken. Mensen met een beperking moeten meer keuzemogelijkheden krijgen en het bedrijfsleven moet inclusiever gaan denken, zodat mensen met een beperking ongehinderd en zelfstandig kunnen functioneren.

Invloed van de coronacrisis op het MKB

De coronacrisis heeft verregaande gevolgen voor de Nederlandse samenleving en economie. Bij veel ondernemers ging en gaat de aandacht uit naar het staande houden van hun bedrijf. Ondanks de huidige beperkingen blijven MKB-Nederland en VNO-NCW ondernemers bewust maken van het belang van toegankelijk ondernemen. In samenwerking met de Oogvereniging, Koninklijke Visio, Bartiméus, de Robert Coppes Stichting, Ieder(in) en Ongehinderd zijn praktische tips voor een toegankelijke anderhalvemetersamenleving en een bijbehorende video ontwikkeld.⁶⁰

Activiteiten en bereikte resultaten

• 50.000 ondernemers bereikt

De ambitie van MKB-Nederland en VNO-NCW om vóór 2020 minimaal 50.000 ondernemers in de detailhandel en horeca en recreatie te bereiken, is gehaald. Brancheverenigingen hebben in totaal 20 actieplannen opgesteld; daarnaast zijn er actieplannen in ontwikkeling. De huidige actieplannen worden geüpdatet met nieuwe activiteiten en de looptijd wordt verlengd.

De brancheverenigingen gaan:

1. Ondernemers bewuster maken van hindernissen voor mensen met een beperking;
2. Keuzemogelijkheden voor mensen met een beperking verruimen en hun zelfstandig functioneren bevorderen;
3. Inclusief denken in de sector stimuleren.

Kennis, handvatten en goede voorbeelden worden gedeeld. Twee keer per jaar vindt een maatschappelijk overleg plaats tussen brancheverenigingen en de Alliantie. Verder hebben verschillende brancheverenigingen activiteiten voor leden georganiseerd. Zo heeft Kennisnetwerk Destinatie Nederland in het voor- en najaar een Hospitalitydag gehouden, met aandacht voor toegankelijkheid. Tijdens de Week van de Toegankelijkheid reikte het Verbond van Verzekeraars voor de tweede keer de Koploper Toegankelijkheid uit aan een verzekeraar die toegankelijkheid hoog op de agenda heeft staan.

• Lokale toegankelijkheidspilots

De pilots omtrent de toegankelijkheid van winkel- en horecagebieden in vijf gemeenten zijn afgerond. 250 ondernemers hebben een nulmeting en toegankelijkheidsadvies ontvangen. Gemiddeld moet een ondernemer twee tot vijf aanpassingen doen om de toegankelijkheid te verhogen, met een investering van € 100 tot € 1000. De pilots hebben weliswaar veel informatie opgeleverd rondom de verbetering van de toegankelijkheid van winkelgebieden, maar de aanpak is te arbeidsintensief en kostbaar om in heel Nederland in te zetten. In de tweede fase van MKB Toegankelijk zijn de succesfactoren en lessen uit de pilots meegenomen. Er is een nieuwe werkwijze ontwikkeld om een groot aantal ondernemers op een bepaalde route in korte tijd minimaal naar een basisniveau toegankelijkheid te brengen.

⁶⁰ Zie www.mkbtoegankelijk.nl/anderhalvemetersamenleving.

Aafke: ‘Dat ik op eigen houtje kan gaan winkelen, geeft me vrijheid. Ik vind het heerlijk om door het winkelcentrum te struinen. De hellingbaan is niet al te steil, dus ik kom makkelijk binnen.’ Lees het artikel ➔

- **Bewustwordingscampagne**

MKB-Nederland en VNO-NCW zijn gestart met een bewustwordingscampagne voor ondernemers. Er zijn drie video's gemaakt met praktische tips, te bekijken via www.mkbtoegankelijk.nl/hetiszoklaar. Op dit moment is een videoreeks over bejegening in productie. De komende periode wordt de campagne uitgebreid met thema's als digitale toegankelijkheid.

- **Digitale toegankelijkheid**

Thuiswinkel.org, Stichting Accessibility en MKB-Nederland hebben begin 2019 de Zelfscan Toegankelijkheid gelanceerd. Ondernemers kunnen met de zelfscan hun eigen website op toegankelijkheid testen. Op dit moment wordt de bèta-tool doorontwikkeld, als onderdeel van de bredere aanpak rondom digitale toegankelijkheid. Digitale toegankelijkheid stond ook centraal als thema tijdens de Week van de Toegankelijkheid. Brancheverenigingen ontvingen een communicatiepakket met tips over digitale toegankelijkheid, die zij hebben verspreid onder hun leden. Op 8 oktober vond in samenwerking met Stichting Accessibility een webinar plaats voor ondernemers die hun website toegankelijk willen maken.

Op het gemak boodschappen doen

Slager Arie Bakker uit Alblasterdam wil dat elke klant, met welk hulpmiddel dan ook, zijn slagerij kan bezoeken zonder zich aan te hoeven passen of zich opgejaagd te voelen. Toen de winkel te klein werd voor zijn groeiende klantenkring, verbouwde hij de winkel en nam daarmee de toegankelijkheid mee.

De winkel heeft nu een breder gangpad waardoor mensen in een rolstoel overal bij kunnen. Het eenrichtingsverkeer zorgt voor een duidelijke winkelroute. Persoonlijke service blijft ook in de nieuwe winkel een aandachtspunt. Klanten met bijvoorbeeld een auditieve of visuele beperking krijgen meer service. Het winkelgemak is zo voor hen hetzelfde als voor iedere andere klant.

Samenvatting van de indicatoren

- 20 brancheorganisaties hebben een actieplan toegankelijkheid (oktober 2020).
 - In 2020 zijn er 210 social media-berichten over toegankelijkheid verspreid via het netwerk van MKB Toegankelijk. Deze berichten hebben geleid tot 5.128.619 views op social media. In 2019 leidde 312 berichten tot 8.960.085 views.
- Zie verder het cijferoverzicht *Onbeperkt meedoen! – Bedrijfsleven*.

Toelichting op de indicatoren

- Het aantal actieplannen is in 2019 ten opzichte van het jaar daarvoor gestegen van 8 naar 20; in 2020 is het aantal actieplannen gelijk gebleven. Momenteel zijn brancheverenigingen veelal bezig met het ondersteunen van hun leden rondom de coronacrisis. De ambitie is om aan het einde van het project 30 actieplannen te hebben.
- Het aantal social media-uitingen en het bereik is in 2019 ten opzichte van het jaar daarvoor gestegen. In 2020 was er op de kanalen van MKB-Nederland en VNO-NCW ruim drie maanden een communicatiestop op niet corona-gerelateerde onderwerpen. Vandaar dat daar een daling in uitingen te zien is.

Vervolgaanpak

De huidige actieplannen worden in 2021 geactualiseerd en gereactiveerd. Daarnaast wordt een apart format actieplan voor digitale toegankelijkheid ontwikkeld. Dit actieplan moet ondernemers aanzetten tot het gebruik van de zelfscan en bevat bovendien een procesaanpak voor bedrijven. Verder wordt er een format ontwikkeld voor branches die voornamelijk digitale transacties met consumenten uitvoeren, zoals reisbureaus en energiebedrijven.

In de vernieuwde lokale werkwijze ontvangen ondernemers die gevestigd zijn aan een bepaalde route een advies op erkend basisniveau toegankelijkheid. In totaal worden 22 toegankelijke winkelroutes door heel Nederland opgeleverd. Deze winkelroutes komen in een kant-en-klare routekaart, die op mkbtoegankelijk.nl en in de *Ongehinderd*-app geplaatst wordt, zodat mensen met een beperking hiervan gebruik kunnen maken.

De inzichten uit de eerste fase van het project worden verwerkt in een bewustwordingscampagne. Deze brede campagne maakt gebruik van alle voorbeelden, ambassadeurs en lessen uit de verschillende activiteiten. Activiteiten worden nadrukkelijker ingericht om publiciteit en zichtbaarheid te genereren en er worden gezichtsbepalende ondernemers betrokken. De campagne is verweven met alle onderdelen van *MKB Toegankelijk*.

3.10 Niets Over Ons Zonder Ons

Doel

De Alliantie, bestaande uit samenwerkende organisaties van mensen met een beperking of chronische ziekte, wil de inzet van ervaringsdeskundigheid bevorderen bij de ontwikkeling en uitvoering van beleid van overheden, instellingen en organisaties.

Invloed van de coronacrisis op de inzet van ervaringsdeskundigen

In 2020 is de Alliantie onverminderd doorgegaan met haar werkzaamheden. Om zoveel mogelijk voorgenomen plannen te continueren, zijn activiteiten aangepast naar digitale varianten. De coronacrisis en de bijbehorende maatregelen lijken het betrekken van ervaringsdeskundigen negatief te hebben beïnvloed. Een deel van de mensen met een beperking voelt zich daardoor onvoldoende gehoord, met name in de protocollen voor de anderhalvemetersamenleving. Er is veel inspanning nodig om toegankelijkheid in deze protocollen mee te nemen. Een mooi voorbeeld waar dat wel geslaagd is, is het protocol voor de dagrecreatie. Met een brede groep organisaties en ervaringsdeskundigen is een inclusieparagraaf aan het reeds bestaande protocol toegevoegd.

Activiteiten en resultaten

• Trainingen ervaringsdeskundigheid

Tot nu toe zijn acht digitale trainingen verzorgd voor diverse groepen ervaringsdeskundigen en zijn 64 deelnemers getraind. Deze digitale trainingen zijn breder toegankelijk, omdat deelnemers geen energie kwijt zijn aan reizen en mobiliteit geen belemmering vormt. Later in 2020 zal een verdiepend trainingsaanbod voor gevorderde ervaringsdeskundigen gereed zijn. Naar verwachting is deze training in het laatste kwartaal van 2020 digitaal beschikbaar.

• Inzet ervaringsdeskundigheid

In de actieplannen Bouw, Vervoer, Cultuur en Verbond van Verzekeraars worden ervaringsdeskundigen ingezet. Vanaf maart 2020 gebeurt dit ook bij de protocollen voor de anderhalvemetersamenleving.

• Digitale regiobijeenkomsten

Vanwege de coronacrisis zijn de fysieke regiobijeenkomsten uitgesteld naar het najaar 2020, en omgezet in thematisch digitale bijeenkomsten. Waar het de Lokale Inclusie Agenda betreft werkt de Alliantie samen met de VNG.

• Bewustwording en kennisdeling

Via de website, nieuwsbrieven en publicaties besteedt de Alliantie aandacht aan actuele ontwikkelingen rond de implementatie van het VN-verdrag. In het najaar van 2020 wordt de website www.nietsoveronzonderons.nl vernieuwd. Verder had de Alliantie zitting in diverse werkgroepen en jury's, zoals het What if Lab (zie paragraaf 3.13), de Verkiezing Meest Toegankelijke Gemeente (zie paragraaf 3.8) en de Accessible City Award 2020. In december 2019 heeft de Alliantie bijdragen geleverd aan *Gelijk = Gelijk*, de landelijke netwerkdag voor ervaringsdeskundigen, met ruim 500 deelnemers. Hier werden de jaarrapportage van het College voor de Rechten van de Mens, de schaduwrapportage VN-verdrag (zie paragraaf 4.2) en een onderzoek naar de Wajong gepresenteerd.

Petra: ‘Omdat ik niets kan zien, is het lastig inschatten of ik wel anderhalve meter afstand houd. Ik vind het prettig als anderen mij opmerken. Spreek me gewoon aan, dan voel ik me welkom.’ Bekijk het filmpje ➡

- **Kennisproducten**

De Alliantie heeft een informatiepakket over het sociaal model ontwikkeld: met animaties, een filmpje en een webinar, en bouwt dit verder uit. Bovendien is er een videopodcast in de maak voor ervaringsdeskundigen over de werking van gemeenten. Voor lokale politici maakt de Alliantie dit jaar een informatiepakket over het VN-verdrag. Tevens start in 2020 een onderzoek naar inclusie en toegankelijkheid in de curricula van hbo-opleidingen. Op dit moment werkt de Alliantie de onderzoeksopzet uit en selecteert opleidingen om te betrekken in het onderzoek.

CoronaMelder voor iedereen

Op 10 oktober 2020 is de *CoronaMelder*-app landelijk in gebruik genomen. De app informeert mensen wanneer zij in de buurt zijn geweest van iemand die besmet is met het coronavirus. Een van de doelstellingen is dat de app toegankelijk, gebruiksvriendelijk en begrijpelijk is.

Om de toegankelijkheid van *CoronaMelder* te waarborgen is de app uitgebreid getest. De app kan immers pas slagen als deze aansluit op de wereld van *alle* gebruikers, als zij mede-eigenaar zijn en zich gehoord voelen. Ervaringsdeskundigen uit het netwerk van *Ieder(in)* waren daarom nauw betrokken bij het toegankelijk maken van de app voor mensen met een beperking.

Vervolgaanpak

Ervaringsdeskundigen geven zelf aan meer behoefte te hebben aan training, intervisie en extra informatie. Met de huidige opzet van het project kan de Alliantie hierop inspelen: de digitalisering van het ondersteuningsaanbod en de digitale netwerk- en kennisbijeenkomsten zorgen voor een groter publieksbereik.

Het project eindigt op 31 januari 2021, maar dat wil niet zeggen dat het principe ‘niets over ons zonder ons’ dan al gemeengoed is. Daarom start in 2021 een nieuwe campagne omtrent ervaringsdeskundigheid. Beleidsmakers en organisaties krijgen meer kennis over het belang en de positieve effecten van de inzet van ervaringsdeskundigen. De Alliantie verwacht met deze campagne alle gemeenten te bereiken en alle organisaties die zijn aangesloten bij *Ieder(in)* en de andere Alliantiepartners.

Vanaf 2021 is het Adviespunt niet meer afhankelijk is van de projectfinanciering vanuit *Onbeperkt meedoen!* maar wordt het een onderdeel van de dienstverlening van *Ieder(in)*. Begin 2020 is een plan opgesteld voor deze borging door *Ieder(in)*, dat in het najaar van 2020 wordt uitgevoerd.

3.11 SamenSpeelAkkoord

Doel

Op 3 december 2019 ondertekenden 14 partijen het SamenSpeelAkkoord, waaronder het ministerie van VWS, Stichting het Gehandicapte Kind, Stichting Jantje Beton, de VNG, Scouting NL en de minister van Gehandicaptenzaken. Samen zetten zij zich in voor een inclusieve speelcultuur, meer samenspeelplekken en meer kennis over inclusief spelen.

Invloed van de coronacrisis op samen spelen

De urgentie tot samen spelen is door de coronacrisis alleen maar groter geworden. Kinderen met een beperking en hun gezinnen zijn nog verder geïsoleerd, doordat zij vanwege hun kwetsbare gezondheid noodgedwongen of uit voorzorg thuiszitten. Het SamenSpeelNetwerk maakt dit bespreekbaar tijdens de netwerkbijeenkomsten en geeft tips voor samen spelen op afstand.

Activiteiten en resultaten

- **Uitwerking SamenSpeelAkkoord**

De Hogeschool Utrecht heeft toegezegd om samen spelen een duidelijke plek te geven binnen hun praktijkgericht onderzoek. Natuurmonumenten gaat in 2020 en 2021 speelnatuurplekken toegankelijk maken. Het ministerie van VWS heeft twee innovatiechallenges binnen het Nationaal Sportakkoord ingezet voor inclusieve speelplaatsen.

- **Uitbreiding partijen**

Inmiddels zijn er al 32 partijen aangesloten die een speelbelofte hebben afgelegd. Vanaf medio 2020 zijn alle activiteiten rondom het SamenSpeelAkkoord ondergebracht in het SamenSpeelNetwerk, dat deze partijen ondersteunt en verbindt. Op die manier kunnen zij op hun beurt weer nieuwe partijen aantrekken, om het akkoord meer impact te geven.

- **SamenSpeelNetwerk**

Het SamenSpeelNetwerk verspreidt en deelt kennis rondom samen spelen. Dit moet uiteindelijk resulteren in een online verzamelplaats voor spelende kinderen, ouders/verzorgers en voor beleidsmakers en bedrijven die dit mogelijk willen maken. Op 25 juni 2020 vond een eerste bijeenkomst plaats met ruim 100 deelnemers: gemeenten, speelplekontwerpers en speeltuinverenigingen. Voor komend najaar staat een tweede bijeenkomst gepland. Samenwerking en onderzoek binnen het SamenSpeelNetwerk moet meer kennis opleveren, om tot meer speelruimte en -mogelijkheden te komen. Het SamenSpeelNetwerk betreft stelselmatig ervaringsdeskundigen (zoals bij de vernieuwing van de richtlijn, zie onder), zoals de focusgroep, met afvaardiging van de partners van het SamenSpeelAkkoord en ouders, en de kinderraad van het Gehandicapte Kind.

- **Richtlijn Samen Spelen**

Op dit moment wordt de huidige Richtlijn Samen Spelen, voor het ontwerp en aanleg van toegankelijke samenspeelvoorzieningen, vernieuwd. Deze moet voor eind 2020 gereed zijn.

Minister Hugo de Jonge: ‘Door samen te spelen leren kinderen met een ander omgaan, bouwen ze zelfvertrouwen op en smeden ze vriendschappen in de buurt. Daarom is het zo belangrijk dat ook kinderen met een beperking hieraan mee kunnen doen.’ [Lees het artikel ➔](#)

Samen spelen in de natuur

Vanaf dit najaar kunnen kinderen in de Speelnatuur van OERRR samen spelen en ontdekken, ongeacht een eventuele beperking. Kinderen met een beperking kunnen er samen met vriendjes en vriendinnetjes hutten bouwen, met water klieren en avonturen beleven. Het SamenSpeelSpel laat kinderen ontdekken hoe het is om bijvoorbeeld niet te kunnen zien of horen, of op welke manieren je mee kunt spelen als je in een rolstoel zit.

In 2020 is de Speelnatuur van OERRR op locatie Gooi en Vechtstreek rolstoeltoegankelijk gemaakt. De Speeltuinbende komt deze nog testen. In 2021 zal Natuurmonumenten de Speelnatuur in Haarzuilens en op Texel realiseren.

Vervolgaanpak

In 2021 zetten Stichting het Gehandicapte Kind en Stichting Jantje Beton, samen met de partners, de ontwikkeling van het SamenSpeelNetwerk voort. Om te beginnen is er een helpdesk in de maak, waar ouders/verzorgers en beleidsmakers terecht kunnen voor inclusieve speelplekken en -initiatieven en onafhankelijk advies over inclusief spelen. Daarnaast komt er een online platform omtrent de sociale en fysieke aspecten van spelen. Begin 2021 start de landelijke campagne *Samen Spelen* om de helpdesk en het platform te lanceren en meer bewustwording te creëren.

Verder staan er drie (online) netwerkbijeenkomsten gepland, gericht op beloftemakers van het SamenSpeelAkkoord, en s streeft men ernaar om samen spelen onderdeel te maken van bestaande onderzoeken gericht op kinderopparticipatie.

3.12 Toegankelijk Dagje Uit

Doel

Dagattracties moeten breed toegankelijk zijn voor mensen met een beperking. Recreatie is immers een belangrijk domein in onze samenleving en kan veel bijdragen aan de vanzelfsprekendheid van inclusiviteit. *Toegankelijk Dagje Uit* verbindt ervaringsdeskundigheid en verschillende disciplines met vraag en aanbod. Daarmee onderstreept het project het belang van de toeristisch-recreatieve sector voor zowel een inclusieve samenleving als de economie.

Activiteiten en resultaten

- **Aanvulling op anderhalvemeterprotocol**

Het initiatief voor een toegankelijk dagje uit is in het voorjaar van 2020 ontstaan, aangewakkerd door de coronacrisis. Een divers gezelschap van 50 deelnemers – ondernemers, ervaringsdeskundigen, belangenbehartigers en experts uit verschillende disciplines – heeft een aanvulling geschreven op het anderhalvemeterprotocol *Veilig samen Uit* van de Club van Elf en de Nederlandse Vereniging van Dierentuinen.⁶¹ Deze specifieke aanvulling voor mensen met een beperking is op 30 juni 2020 overhandigd aan staatssecretaris Mona Keijzer van Economische Zaken en Klimaat.

- **Community Toegankelijkdagjeuit**

De community gaat recreatieondernemers helpen bij het breed toegankelijk maken van hun dagattractie. Inmiddels hebben ervaringsdeskundigen in de community hun ervaringen met een toegankelijk dagje uit gedeeld. Verder heeft Rick Brink, minister van Gehandicaptenzaken, ervaringsfilmpjes van dagjes uit gemaakt.

Inclusiviteit voorop bij de Efteling

De Efteling werkt hard om het park toegankelijk te maken: iedereen is even welkom. De laatste jaren heeft de Efteling daarom volop in toegankelijkheid geïnvesteerd. Binnen het park is de werkgroep Toegankelijkheid actief, die experts met een beperking om advies vraagt en op basis daarvan verbeteringen doorvoert.

Vanwege het coronavirus moet de Efteling de veiligheid van bezoekers en medewerkers kunnen garanderen. Ook in de anderhalvemetersamenleving houdt de Efteling oog voor mensen met een beperking. Het merendeel van de attracties is nog steeds toegankelijk. Wel is het zo dat bezoekers die niet zelfstandig attracties kunnen instappen, nu alleen door hun eigen begeleider geholpen kunnen worden en niet door medewerkers.

⁶¹ Zie www.mijn coronaprotocol.nl/protocol/dagrecreatie.

Astrid (moeder Marie Claire): ‘Diergaarde Blijddorp is een ruim toegankelijk park. Dat is heerlijk. Zeker voor Marie Claire, die in deze dierentuin overal naartoe kan.’
Lees het artikel ➔

Vervolgaanpak

Naast het ministerie van VWS die het project financiert, is er een brede coalitie van co-financiers uit het maatschappelijke middenveld: het Bartiméus Fonds, HandicapNL, de Zonnebloem, Stichting het Gehandicapte Kind, VNO-NCW en MKB-Nederland. Met deze steun wordt de online en offline community tot aan februari 2021 verder ontwikkeld. Het is de bedoeling dat de community dan 100 deelnemers heeft. Dit zullen voornamelijk ondernemers zijn: van conceptontwikkelaars en fabrikanten, tot aan kleinere attracties en dierentuinen. Op termijn zullen meerdere aanbieders in de dagrecreatie-sector aanhaken, zoals musea, theater, evenementen en stranden.

Dit project kan als opmaat dienen voor een breder programma dat de hele recreatiebranche bedient, waaronder de verblijfsrecreatie. Partijen in het maatschappelijk middenveld, zoals het Bartiméus Fonds, Hiswa-Recron en Ieder(In), zijn bezig met een Actieplan 'Inclusief Recreëren'. De naam van de website anticipeert daar al op: www.inclusiefrecreeren.nl Alle resultaten dragen bij aan het doel om in 2030 50% van de dagattracties breed toegankelijk te laten zijn voor mensen met een beperking.

3.13 What if Lab

Doel

Op initiatief van het programma *Onbeperkt meedoen!* is in 2020 het What if Lab, onderdeel van de Dutch Design Foundation, gestart. Betrokken partners zijn VNO-NCW en MKB-Nederland met het programma *MKB Toegankelijk* (zie paragraaf 3.9), INretail, HEMA en Ieder(in). Binnen het What if Lab zoeken ontwerpers naar nieuwe manieren voor toegankelijk winkelen. Dit project en het bijbehorende samenwerkingsverband moet de toegankelijkheid van de retail een extra impuls geven.

Aanpak

Vijf geselecteerde ontwerpstudio's onderzoeken hoe drempels bij winkelbezoek weggenomen kunnen worden voor mensen met een beperking. De ontwerpoplossing moet bovendien bijdragen aan een positieve winkelervaring voor iedereen. Dit is een actueel vraagstuk, dat direct invloed heeft op de autonomie van mensen met een beperking. Weliswaar zijn er al inspirerende voorbeelden, maar er liggen nog genoeg uitdagingen om winkels toegankelijk te maken voor deze groep klanten.

De ontwerpers werken volgens de principes van *Inclusive Design*, *Design for All* en *Universal Design*. Door deze gebruikersgerichte benadering zal een zo groot mogelijke groep mensen van de ontwerpoplossing kunnen profiteren. Allereerst ontwikkelen en presenteren de ontwerpers hun concepten voor toegankelijke winkels. Daarna volgt het testen in de praktijk.

Resultaat

In december 2020 vindt de [eindpresentatie](#) plaats en wordt de meest aansprekende en haalbare ontwerpoplossing gekozen. Dit moet resulteren in een verfrissende visie op een toegankelijke retailomgeving, die zowel impact oplevert voor retailers, als de winkelervaring verbetert voor mensen met een beperking.

3.14 ZonMw-subsidieprogramma

Doel

Het ZonMw-programma *Onbeperkt meedoen!* is een subsidieprogramma dat gerelateerd is aan het overkoepelende programma. Het is erop gericht om mensen met een beperking minder drempels te laten ervaren, zodat zij volwaardig en gelijkwaardig kunnen deelnemen aan de maatschappij. Met projectsubsidies stimuleert het ZonMw-programma regionale initiatieven rondom het VN-verdrag. Deze hebben betrekking op verbeteringen op alle levensgebieden (vergelijk de actielijnen uit *Onbeperkt meedoen!* in paragraaf 3.1 t/m 3.7).

Activiteiten en resultaten

- **Subsidieoproep Onderwijs, Opleiding & Werk**

De eerste subsidieoproep is op 18 september 2020 opengesteld. In deze subsidieoproep combineert ZonMw de actielijnen *Onderwijs* en *Werk*, met jongeren en jongvolwassenen als doelgroep.

Jongeren met een beperking ondervinden tot nu toe veel drempels bij de overgang van school naar een baan. Juist een onderwijs- en opleidingsroute zonder belemmeringen zorgt ervoor dat zij daarna in hun werkende leven duurzaam en volwaardig mee kunnen doen in de samenleving. Samenwerking met ervaringsdeskundigen is cruciaal bij het vinden van (regionale) oplossingen voor (regionale) knelpunten.

Monitoring

De lopende projecten rapporteren aan ZonMw, met tussentijdse voortgangsrapportages. Daarnaast houdt ZonMw zelf via digitale middelen contact met de projectleiders over de voortgang.

Vervolgaanpak

De tweede subsidieoproep start in 2021. De onderwerpen en specifieke voorwaarden voor deze en komende subsidierondes volgen in 2021.

Rudolf: 'Informatie moet ook begrijpelijk zijn voor mensen die minder goed kunnen lezen. Neem de informatie van de overheid. Dat is moeilijke taal. De website Steffie gebruikt veel plaatjes, zodat iedereen het kan volgen.' Lees het artikel ➡

4.

Algemene zaken

4.1 Monitoring

Dit is de tweede voortgangsrapportage van *Onbeperkt meedoen!* waarin gerapporteerd wordt over de activiteiten en maatregelen uit het programma vanaf de start tot aan het heden. Deze rapportage volgt op de presentatie van het programmaplan in juni 2018,⁶² de eerste voortgangsrapportage in juni 2019⁶³ en de eerste indicatorenmeting in november 2019.⁶⁴

De voortgang van het programma wordt gemonitord met zowel de informatie uit deze rapportage, als met het cijferoverzicht *Onbeperkt meedoen!* dat is opgesteld door het RIVM en Nivel. Dit resulteert in een presentatie van kwalitatieve en kwantitatieve bevindingen. Per onderdeel zijn de kernbevindingen uit de indicatoren aan bod gekomen (zie paragraaf 3.1 t/m 3.14); het integrale cijferoverzicht is als bijlage toegevoegd.

Indicatoren

Met de eerste indicatorenmeting uit 2019 zijn voor het eerst sinds de ratificatie van het VN-verdrag cijfers over bewegingen naar meer toegankelijkheid en inclusie op diverse thema's van het VN-verdrag bijeengebracht in één overzicht. De vervolgmeting van de indicatoren vult nu het beeld aan op welke thema's stappen vooruit gezet zijn en op welke terreinen nog werk te verrichten is.

Vanwege de breedte en diversiteit van het programma bieden deze indicatoren alleen geen allesomvattend overzicht. Per slot van rekening kunnen niet aan alle activiteiten aan indicatoren worden verbonden. In deze voortgangsrapportage zijn de indicatoren daarom een kwantitatieve aanvulling op het veelomvattende kwalitatieve beeld van maatregelen, initiatieven en goede voorbeelden.

62 Kamerstukken II 2017/18, 24170, nr. 177.

63 Kamerstukken II 2018/19, 24170, nr. 192.

64 Kamerstukken II 2019/20, 24170, nr. 201.

Het programma bevat een breed scala aan thema's rondom leven met een beperking. De monitoring vraagt daarom om samenwerking met uiteenlopende partijen. Bij het ontwikkelen en het onderhouden van de indicatoren wordt samengewerkt met kennisinstellingen zoals het RIVM, Nivel, SCP, CBS en het Trimbos-Instituut en met bronhouders zoals ProRail, het UWV en vele anderen die relevante kennis en gegevens kunnen ontsluiten.

Het uitgangspunt bij de selectie van de indicatoren was het benutten van bestaande en periodieke metingen. Binnen de indicatoren is daarnaast gestreefd om over zoveel mogelijk verschillende typen beperkingen informatie op te nemen, voor zover beschikbaar.

Tweemeting

Voor deze voortgangsrapportage is het indicatorenoverzicht geactualiseerd met gegevens uit 2019 of, voor zover beschikbaar, uit 2020. Deze cijfers vormen in de meeste gevallen een tweemeting. Hierbij is het goed om te benoemen dat voortschrijdend inzicht er soms toe heeft geleid dat bij de tweemeting de indicatoren zijn aangepast of aangescherpt. Een toelichting hierop staat in het indicatorenoverzicht.

4.2 Reflectie op de schaduwrapportage

Op 13 juli 2018 is een afschrift van de initiële rapportage over de implementatie van het VN-verdrag aan het bijbehorende VN-comité naar de Tweede Kamer gestuurd.⁶⁵ Op 3 december 2019 verscheen de schaduwrapportage van de Alliantie, als onderdeel van het internationale verantwoordingsproces op dit VN-verdrag. In het debat op 19 december 2019 over de uitvoering van het VN-verdrag, is naar aanleiding van deze schaduwrapportage de motie van de leden Bergkamp en Van der Staaij aangenomen.⁶⁶

Dialogsessies

Als reactie op deze motie hebben het ministerie van VWS en de Alliantie in het afgelopen jaar een aantal gesprekken gevoerd. Vanwege de coronacrisis liepen deze op sommige momenten vertraging op, door corona-gerelateerde prioriteiten aan beide zijden. Het ministerie van VWS en de Alliantie hebben verschillende thema's uit de schaduwrapportage doorgenomen en een gezamenlijke doelstelling herbevestigd: de implementatie van het VN-verdrag krijgt onverminderd aandacht, ook op de middellange termijn en na deze kabinetsperiode.

Er is daarom afgesproken om de komende periode tot en met het voorjaar van 2021 een aantal dialogsessies rondom beleidsthema's uit het VN-verdrag te organiseren. De Alliantie gaat daarin met de desbetreffende departementen in gesprek, waarbij de schaduwrapportage steeds de onderlegger is. Als overkoepelende thema's is gekozen voor Werk en Inkomen, Vervoer, Onderwijs, Wonen en Jeugd. De dialogsessies vinden stapsgewijs plaats. Hieronder zijn voor enkele thema's alvast de eerste reflecties opgenomen.

⁶⁵ Kamerstukken II 2017/18, 33990, nr. 65.

⁶⁶ Kamerstukken 2019/20, 24170, nr. 210.

Werk en Inkomen

In de periode november van dit jaar tot en met januari 2021 zal een drietal gesprekken plaatsvinden rond het thema werk en inkomen tussen het ministerie van SZW met de Alliantie en een vertegenwoordiging van ervaringsdeskundigen. Deze sessies zijn bedoeld om met elkaar los van de waan van de dag het gesprek te kunnen voeren over een 'stip op de horizon' van een inclusieve arbeidsmarkt en zullen daarom niet leiden tot toezeggingen of afspraken. De gesprekken dienen ter inspiratie voor de verschillende deelnemers voor eigen beleids- en gedachtenvorming.

Vervoer

Het ministerie van IenW en de Alliantie zijn regelmatig in gesprek over het openbaar vervoer. Vertegenwoordigers van mensen met een beperking zijn ook betrokken bij de vormgeving van nieuwe afspraken en de voorbereiding van het bestuursakkoord (zie paragraaf 3.1).

Onderwijs

Het ministerie van OCW koerst in de beleidsreactie op de evaluatie passend onderwijs op inclusievere onderwijsvoorzieningen. De brede experimenteerregeling *Samenwerking regulier-speciaal onderwijs* biedt scholen de ruimte om met inclusie aan de slag te gaan. In het komende jaar werkt het ministerie met alle betrokkenen verder aan een routekaart om het onderwijs in de komende 15 jaar inclusiever te maken.

Op dit moment is het ministerie actief om in meer regio's en op veel meer (reguliere) scholen in het basis- en voorgezet onderwijs passende ondersteuning te realiseren. Leerlingen met een ondersteuningsbehoefte krijgen daarbij nadrukkelijk een stem, doordat het hoorrecht wettelijk verankerd wordt. Het ministerie regelt ook dat het onderwijskundig perspectief voortaan wordt betrokken bij het bepalen van een eventuele vrijstelling 5 onder a; zodat kinderen minder snel een vrijstelling krijgen die hen uitsluit van onderwijs.

De coronacrisis heeft het hoger onderwijs voor grote uitdagingen gesteld, maar er deden zich tegelijkertijd ook kansen voor. Hogeronderwijsinstellingen hebben aangegeven dat de positieve aspecten van het online onderwijs behouden moeten worden voor studenten die daar beter bij varen.

4.3 Financiën

Er is afgesproken dat elk departement dat aan het programma *Onbeperkt meedoen!* deelneemt zijn inzet vanuit eigen middelen financiert. De financiële informatie over specifieke maatregelen, activiteiten en projecten wordt via departementale begrotingen verantwoord.

Het ministerie van VWS heeft vanuit haar coördinerende rol jaarlijks circa € 4 miljoen beschikbaar gesteld gedurende de looptijd van dit programma, tot en met 2021. Binnen dit budget is jaarlijks circa € 2,1 miljoen toebedeeld aan de projecten van de bestuurlijke partners de Alliantie, de VNG en VNO-NCW (zie paragrafen 3.8 tot en met 3.10). Hiermee wordt een impuls gegeven aan de inzet van ervaringsdeskundigheid en de betrokkenheid van gemeenten en bedrijfssectoren. Het overige budget wordt besteed aan monitoring, communicatie en het gericht ondersteunen van initiatieven van voorlopers, zoals het SamenSpeelNetwerk (zie paragraaf 3.11). Het ZonMw-subsidieprogramma ondersteunt eveneens initiatieven van voorlopers (zie paragraaf 3.14).

4.4 Wettelijk kader

Het VN-verdrag bepaalt dat er aan de geleidelijke verwezenlijking van algemene toegankelijkheid moet worden gewerkt, zodat mensen met een beperking zo veel mogelijk naar wens en vermogen kunnen meedoen aan de samenleving. Bij de uitvoering van het programma is het volgende wettelijk kader van toepassing:

- **Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte (Wgbh/cz)**
Algemene toegankelijkheid is als norm vastgelegd in de [Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte](#) (Wgbh/cz). Deze wet bevordert deelneming op gelijke voet aan het maatschappelijke leven en beschermt mensen tegen discriminatie op grond van een beperking of chronische ziekte. De Wgbh/cz verplicht overheden, organisaties en bedrijven om doeltreffende aanpassingen te verrichten (artikel 2). Daarnaast roept de wet op om geleidelijk zorg te dragen voor de algemene toegankelijkheid voor personen met een beperking of chronische ziekte (artikel 2a). Alleen wanneer deze bepalingen voor de uitvoerende een onevenredige belasting vormen, gelden deze verplichtingen niet.
- **Besluit toegankelijkheid**
In het [Besluit algemene toegankelijkheid voor personen met een handicap of chronische ziekte](#) wordt algemene toegankelijkheid als norm verder geconcretiseerd. Het Besluit zet sectoren aan tot het maken van actieplannen, waarin ze beschrijven hoe de sector werkt aan de verbetering van de algemene toegankelijkheid in dialoog met organisaties van en voor mensen met een beperking. Het programma *Onbeperkt meedoen!* geeft aan deze inzet in de periode 2018-2021 een concrete en gerichte impuls. Via de actielijnen en projecten van het programma wordt bevorderd dat sectoren, inclusief het Rijk, actieplannen en/of andere initiatieven opzetten om de toegankelijkheid te vergroten.
- **Amendement Bergkamp – Van der Staaij**
Het [amendement Bergkamp – Van der Staaij](#) regelt dat gemeenten in periodieke plannen beschrijven hoe zij in de lokale situatie willen werken aan de uitvoering van het VN-verdrag, op grond van de Wmo 2015, de Jeugdwet en de Participatiewet. Concreet kan een gemeente een dergelijk plan uitwerken in een Lokale Inclusie Agenda. De indieners van het amendement stellen uitdrukkelijk dat: gemeenten mensen met een beperking en hun vertegenwoordigende organisaties moeten betrekken bij het opstellen van het lokale beleid.

Dit is een uitgave van
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Bezoekadres
Parnassusplein 5 | 2511 vx Den Haag

Postadres
Postbus 20350 | 2500 EJ Den Haag
Telefoon 070 340 79 11
www.rijksoverheid.nl

november 2020